

İKİ GAVS-I ENÂM

Mihr-ü Din ARÛSÎ

İKİ GAVS-I ENÂM
ABDÜLKÂDİR VE ABDÜSSELÂM
(Kaddesallâhü Esrârahümâ)

Eser:

Hadim-i Çâker
Mihir-ü Din Arûsî

*Osmanlıca'dan Türkçe'ye
sadeleştirerek çeviren:*

Prof. Dr. Mim Kemâl Öke

İrfan Yayımcılık No.: 106

Yayın Hakkı (Copyright)

© İrfan Yayımcılık ve Tanıtım Ltd. Şti.

Bu eserin ilk baskısı Hicri 1331/ Miladi 1915 senesinde İstanbul'da yapılmıştır. Bu mübarek kitap serisinden çıkacak olan eserler:

1. Gavs-ı Azam Hazret-i Pir Seyyid Abdüsselâm
2. Gerçek Tanrı Erleri
3. İki Gavs-ı Enam (İki Gavsül Enam)
4. Dinî Hasbihal
5. Mirat'ül Hakâik

Dizgi:

Karakalem

Baskı:

Başak Ofset

Cilt:

İstanbul Mücellit hanesi

İrfan Yayımcılık ve Tanıtım Ltd. Şti.

Klodfarer Cd., Sümer Ap., 40/7

Divanyolu 34400 İstanbul

Tel: (0212) 518 38 66

TEŞEKKÜR

İnayet-i Hak ile insanoğullarının okuyup faydalanmaları için Osmanlıca'dan Türkçe'ye sade bir dil kullanarak tercüme eden değerli âlimlerimizden Prof. Dr. Sn. Mim Kemâl Öke'ye ve bu eserin meydana getirilişinde maddi olarak hiç bir yardımı esirgemeyen ve edep ölçüleri içerisinde gizli gizli, herhangi bir karşılık beklemeksizin Allah'ın rızasını tahsil hususunda nice Allah kuluna çeşitli sahalarda yardım eden hayırsever insan Sayın Nilgün Sazak'a müştereken teşekkür etmeyi bir borç bilir, Cenab-ı Allah'ın kendilerinden razı ve hoşnut olmasını niyaz ederim.

*Allah Fâkiri
Esseyid Mehmed Faik Erbil*

İLÂHÎ

İki Gavs-ı Enâm

Hakk'ın Evliyâsı dü Gavs-ı Enâm
Seyyid Abdülkadir, Seyyid Abdüsselâm
Varis-ül Muhammed, sırrı Ali'dir
Pîr'im Abdülkadir, Pîr'im Abdüsselâm
***

Üveysî esrâr-ı hâmil-i âzam
Seyyid Abdülkadir, Seyyid Abdüsselâm
Dünya-ukbâ saltanatı berdevam
Pîr'im Abdülkadir, Pîr'im Abdüsselâm
***

Elif, lâm, mim okuyup Mevlâm'a varsam
Seyyid Abdülkadir, Seyyid Abdüsselâm
Her imdat'a yetişir Tanrı Eleri
Pîr'im Abdülkadir, Pîr'im Abdüsselâm

Derviş Mehmed Faik'im eder Hak Kelâm
Seyyid Abdülkadir, Seyyid Abdüsselâm
Ayağının tozuna yüzümü sürdüğüm
Pîr'im Abdülkadir, Pîr'im Abdüsselâm

7 Nisan 1999
Çarşamba A.F.
(M. F. E.)

İKİ GAVS-I ENÂM
Abdülkâdir ve Abdüsselâm
(Kaddesallâhü Esrârahümâ)

Eser:
Hadim- Çâker
Mihr-ü Din Arûsî
***

Konstantinniye-1331

Bir arz-ı hâl:

Bu esercik, inzivâ zamanlarında “Tarikatler ve ricâli” namıyla yazdığım bir nevi külliyattan bir parçadır. Gizli bir köşede kalmıştı. Kardeşlerimden Emin Sırrî-i Arûsî bunun neşrini arzuladı ve bunun için bütün vasıtaları hazırladı. Eserciğin bu fakire olan nisbeti değersiz olsa bile, konusu çok yüksektir. Ümid ederim ki, müellif ve neşreden için rahmete vesile olur. Bâkî Hû, yâ Hû...

Mihr-ü Dîn

Gavs-1 Azam

Tarikat-1 Aliyye-i Kâdiriyye

Kâdiriyye, evliyâ sultânı ve asfiyâ Bürhânı, Gavsü'1-hakkânî, Kutbü's-sübhanî Muhyiddin Abdülkâdir el-Hasenî el-Hüseynî el-Geylânî efendimiz hazretlerine mensubdur.

Sülâle-i tâhireleri peder cihetinde, aşağıda geleceği gibi, İmam Hasan Mectî efendimiz hazretlerine dayanır.

Babası cihetiyle nesebi, Abdülkâdir b. Seyyid Ebî Sâlih Musa b. Seyyid Ebî Abdullah b. Seyyid Yahyâ ez-Zâhid b. Seyyid Muhammed b. Seyyid Davud b. Musa b. Seyyid Abdullah b. Seyyid Musa el-Cevn b. Seyyid Abdullah b. Hasan-ı Müsennâ b. İmam Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib şeklindedir.

Valideleri Ümmü'1-Hayr lakabıyla tanınan Fâtıma'dır ve Hz. Seyyid Abdullah es-Sümeî'nin kızıdır. Neseb silsilesi, aşağıda ayrıntılı olarak zikredileceği üzerine, İmam Hüseyin efendimiz hazretlerine dayanır.

Bu cihetten neseb silsilesi; Seyyid Abdullah es-Sümeî b. İmam Seyyid Cemâlüddin Muhammed b. İmam Seyyid Mahmud b. İmam Seyyid Abdullah b. İmam Seyyid Kemâlüddin İsa b. İmam Hemmâm Ebî Alâüddîn Muhammed b. Seyyid Ali er-Rızâ b. İmam Seyyid Musa el-Kâzım b. İmam Seyyid Cafer-i Sâdık b. İmam Seyyid Mu-

hammed el-Bâkır b. İmam Seyyid Ali Zeynelâbidîn b. İmam-ı mü'minin, ekmeî-i ekmeî'n ve Nebî'nin gözünün nuru Hüseyin b. Ali (Allah hepsinden râzî olsun) şeklindedir.

Seyyid Abdullah Sûmeî'nin validesi Ümmü Seleme ise Siddık-ı Ekber'in (r.a.) sülâlesindedir.

Büyük dedelerinden Seyyid Hasan-ı Müsennâ hazretlerinin valideleri İmam Hüseyin efendimiz hazretlerinin kerimleri Seyyide-i Fâtıma hazretleri olmakla, Gavs-ı Azam efendimizin bu tarikle de nisbetleri Seyyid-i Şühedâ efendimiz hazretlerine vâsıl olur.

*“İnne bi-eza' llâhi Sultânü'r-ricâl,
Câe fi ışkın ve mâte fi kemâl”*

beyti doğum ve ölüm tarihleriyle, mübârek ömürlerinin süresini gösterir.

“İşkın”, 470 yani doğum tarihidir. “Kemâl”, 91 yani yaşadığı ömürdür. “İşkın Kemâl” ise 561 yani ölüm tarihidir.

Hız. Gavs-ı Azam efendimiz henüz bebek yaşlarında bile Ramazan ayında annesini emmezdi. Zuhûr etmeleri birçok evliya tarafından haber verilmiştir. Ezcümle, Sehliyye-i Hevâriyye piri Ebu Bekir b. Hevârî hazretleri bir gün müritlerine, “İrak'ın temel direkleri yedi zâttır. Bunlar; Ma'rûf-u Kerhî, Ahmed b. Hanbel, Mansûr b. Ammâr, Bîşr-i Hafî, Cüneyd-i Bağdâdî, Sehl b. Abdullah et-Tesettürî ve Abdülkâdir-i Geylânî'dir” buyurmaları üzerine evliyâ içerisinde Abdülkâdir isminde bir kimse bulunmadığı söylenip, bununla kimi kasdettiğini kendisine soranlara, “Beşinci asırda şöhret-i velâyeti âfâkı tutacak evliyâullahdan ve aktâb-ı arzdan olup Bağdat'ı mes-

ken edinecek Acemli bir şeriftir” cevabını vermişlerdir.

Bir diğer günde yüksek meclislerinde evliyânın halleri hakkında konuşulurken, “Irak’ta Allah ve mahlukâtı indinde mertebesi pek âlî, Abdülkâdir isminde bir şerîf zuhûr edecek ve “Benim ayaklarım bütün veliyyullâhın omuzları üzerindedir” diyecek ve zamanının ferdi olduğu için kâffe evliyâ ona boyun eğecektir” buyurmuştur.

Büyük evliyâullahdan Ebû Yakub b. Eyyûb Şuayb Hemedânî buyurmuşlardır ki: “460 senesi Cebel-i Harda’daki zaviyelerinde halvette bulunduğum günlerde şeyhimiz Ebû Ahmed, Acem diyarında bir çocuk doğacaktır ki, büyük kerametler ile zuhûr edecek. Kâffe evliyânın makbûlü olacak ve ayaklarım bütün evliyâullahın omuzları üzerindedir diyecek ve zamanın evliyâsını ayakları altında toplayacaktır.” Hz. Akîl Müneyhî dahi Gavs-ı Azam efendimizin kutbiyetle zuhûrlarını haber vermiştir.

Hz. Gavs-ı Azam efendimiz daha on yaşındayken hitâb-ı hâtifi işitir ve bir çok garip haller müşâhede ederdi. On sekiz yaşlarında iken çift sürmeğe teşebbüs buyurdularından hayvan kendisine hitaben; “Yâ Abdülkâdir, bu iş için halkolunmadık” demesiyle büyük bir hayret içine düşüp, saadethânelerine dönmüşler ve dama çıkmışlardır. Orada bütün manevi perdeler gözünün önünden kaldırılmış, Arafat’taki hacıları görmekle, validelerinden izin alarak Irak’a yönelmişlerdir. Bu yolculuktan önce valideleri kendilerinden ebeden yalan söylememeye dair ahid almışlar ve pederlerinden kalan seksen dinarın yarısını biraderlerine terk ile diğer yarısını Hz. Gavs-ı Azam efendimize vermişler ve muhafaza maksadıyla elbiselerinin içine koymuşlardır. Yolda haramilerin kafileyi basmaları sonucu, içlerinden birisi Hz. Pîr’e parasının olup olmadığını

sormuş, o da kırk dinarın saklı olduğu yeri haber vermiştir. Hırsız kendisiyle alay ediyor zannıyla ehemmiyet vermemiş ise de, bir diğeri de aynı cevabı alınca Haremiler reisine işi anlatmış ve söylediği yerden kırk dinar meydana çıkarmakla bundan pek ziyade şaşırılmış etmiş ve Hz. Pîr'e parasının yerini niçin ifşâ ettiğini sormuştur. Hz. Gavs-ı Azam, “Yalan söylememek için valideme söz verdim” demesiyle haramilerin reisi, “Bu genç validesine verdiği ahdi bozmazken ben Allah'a olan ahdimi tutmuyorum” diyerek ağlamış ve bütün arkadaşlarıyla tevbe etmişlerdir.

Hz. Gavs-ı Azam'dan ilk olarak tevbe alanlar bunlar olmuştur. Hz. Pîr efendimiz fakr ve tecrîd-i tâmm halinde yaşamıştır. Hz. Pîr efendimiz en evvel Şeyh Hammâd b. Müslim ed-Debbâs hazretlerinden feyiz almışlardır. Arasıra zamanın kutbu Ebu'l-Vefâ hazretlerinin de sohbetlerinden istifade ederlerdi.

Hz. Ebu'l-Vefâ'nın Tarikat-i Sehliyye¹ bahsinde mün-deric yüksek hâl tecrübelerinde yazıldığı üzere, Hz. Gavs efendimize emânât-ı Sehliyyeyi teslim eylemiş ve kendileriyle kerimelerini evlendirmişlerdir. Bunlardan başka Şeyh Ebu Salih ve Şeyh Ahmed el-Esved Dineverî hazretleriyle de sohbette bulunmuşlardır. Hz. Hammâd'ın nezdindeki seyr-ü sülûkları pek merdâne ve mücâhidâne olduğunu aşağıda anlatılan olay isbat eder.

Hz. Pîr efendimiz saltanat-ı evliyâ ile müşerref ve Gavsiyyet-i Uzmâ mertebesine vâsıl oldukları bir esnada Şûnûzî kabristanını ziyarete gitmişler ve Şeyhleri Hammâd ed-Debbâs'ın kabri yanında gayet müteessir vaziyet-

¹“Tarikat ve Ricâli” isimli basılmamış eserde.

te fazlasıyla beklemişler ve daha sonra kendilerinden bu hal sorulduğunda şöyle buyurmuşlardır; “499 senesinin Şaban ayının yarısında bir Cuma günü Şeyh Hammâd ve arkadaşlarıyla Rasâfe camiinde namaz kılmaya gidiyorduk. Nehir üzerindeki köprüye geldiğimiz zaman Şeyh Hammâd beni eliyle itti ve nehre düştü. Kânûn'lara rastlayan son derece soğuk bir gün idi. Sırtımdaki yün hırkadan başka elbisem olmadığından sıkarak tekrar giydim ve şeyhe yetiştim. Lakin soğuktan pek ziyâde ezâ çektim. Bugün Şeyh Hammâd'ı mezarda gördüm ki, başında kerâmet tacı, elinde izzet hüllesi ve ayaklarında altın nalın var. Yalnız sağ eli kurumuş. Teaccüble kendisine sordum. “Ey Abdülkâdir, seni bu elimle suya attığım için Cenâb-ı Hak onu kuruttu. Beni affetmez misin? dedi. Ben de, “Evet” diyerek Mevlâ'ya dua ettim. Beş bin velî kabirlerinde her bir ağızdan “Amin” dediler. Cenab-ı Hak duamı kabul buyurdu. Şeyh Hammâd'a elini iade eyledi.” Bu kelâm Bağdat'ta yayılmakla Hz. Hammâd'a mensub binlerce şeyh ve fukarâ (tarikât ehli) bu sözlerin sıhhatine delil istemek üzerine Hz. Pîr'in zâviyesine gelmişlerdir. Hz. Pîr'in teklifi üzerine ehl-i keşf şeyhlerin tarafından keyfiyyetin bizzat Hz. Hammâd'dan sorulmasına karar verdiler. Bunun üzerine Hoca Ebû Yakub Yusuf Hemedânî hazretleriyle Şeyh Ebû Muhammed Abdurrahmân Kürdî'yi bunun için seçtiler. Onlar da kabristana gidip, Şeyh Hammâd'ın ruhâniyetiyle muhaverede bulunduktan sonra, Hz. Gavs'ın sözlerinin doğruluğunu tasdik etmişlerdir.

Hz. Bâzü'l-Eşheb (Abdülkâdir hazretleri) efendimiz Bağdat ve civarının harabelerinde, bir müddet mücadele ve riyâzetle işğal buyurmuştur. On bir sene iskan ettikleri harap olmuş burca “Burcu'l-Acemi” (Acemlinin Bur-

cu) namı verilmiştir. Bir gün kendilerine bir zât gelip, “Sohbeti Hakk üzerine ediyor musun?” diye sormuş ve Hz. Pîr’in uygun cevabı üzerine, “Burada otur bekle” diyerek bir sene sonra gelerek aynı emri vermiş, yine kaybolmuş, üçüncü sene süt ve ekmek getirerek kendisinin Hz. Hızır olduğunu ve beraberce yemek yemeye memur olduğunu bildirmiştir. Bu üç sene zarfında Bâzü’l-Eşheb efendimiz ilk defa olarak Hacc farizasını edâya (509 senesinde) yalnız başlarına muvaffak olmuşlardır. Refakatlerinde kendi gibi genç ve henüz bu yolun başında olan Tarikat-ı Advîyye pîri Hz. Kutub Adiy b. Mûsâfir bulunuyordu. Yolculuk esnasında Habeşî bir câriye ile karşılaştılar. Bu veliye (kadın veliye) taraf-ı Bârî’den gıdası gökten indirilmekte iken Hz. Gavs-ı Azam efendimize ve Cenâb-ı Şeyh-i Adiy’ye mülâki olduğunda Cenâb-ı Hak bu üç evliyânın derecesini göstermek için üç kişilik gıda ihsanına başlamış, bu veliye-i câriye Hz. Pîre demiştir ki; “Yâ Abdülkâdir, Mevlâ (Azze ve Celle) en mükemmel kemâl tecellileriyle senin kalbine tecelli eylediğini müşâhede ederek, senin sohbetinde bulunma iştiyâkıyla Habeşden kalkıp buraya geldim.” Mekke-i Mükerreme’ye ulaşmakla, taraflarında mukaddes menzillerinden bir kudsî menzil ve şânı yüce bir makam Hz. Şeyh Adiy’ye ihsan buyurmakla fenây-ı küllî (küllî manada fani olma) haline düşmüş, kendinden geçmiş ve herkes vefat etti sanmıştır. Câriye-i veliye o hazretin baş ucuna oturup yüzünü öperek, “Seni imâte eden, öldüren Allah ihyâ etsin. Sübhânîlâhi Zülcelâl ki, tecelliyât-ı nûr-u celâli zuhûruyla havâdis kâim kalmaz (Allah’ın Celâl nûrunun tecellî etmesiyle sonradan yaratılan hiç bir şey ayakta kalmaz). Meğer ki, inâyetiyle o hadiseyi tesbit buyura. Sübhanallâhi Zülcelâl ki ezelfî sıfatlarının zuhûruyla kâinatın istikrarı kalmaz.

Meğer ki, lütfuyla teyid buyura!.. Sübhânallâh, Onun kud-sî tesbihleri akılların gözünü a'mâ, yüce tecellileri kalble-ri merkezini ifnâ eder (yok eder),” buyuruyordu. Hz. Adiy'nin kendinden geçmesini müteâkip, Hz. Gavs-ı Azam efendimize nurlar menzilleri tecelli etmiş, batnî kulaklarına; Yâ Abdülkâdir! Zahiri terk, tefrîd-i tevhîd ve tecrîd-i tevhîd et ki, sana acâib-i âyâtımızı gösterelim. Muradımızdan murâdını ayırma. Huzurumuzda sâbit-i kadem ol. Tasfirimizden (yönlendirmemizden) başka tasrif görme. Ta ki, şuhûdumuz sence dâim olsun. Nef-i ibâ-dımız (kulların faydası) hizmetine bir takım havâss-ı ibâ-dımız (kulların önde gelenleri) vardır ki, senin elini tut-makla onları kurbümüze (yakınımıza) ulaştıracamız” hi-tâb-ı ulvî-y-i Yezdânî seslenmiştir.

Habeşli câriye bu yüce tecelliği de müşâhede buyura-rak, “Ey delikanlı! Ne şandır bu! Başının üzerine nûrun bir hayme-i teşrif-i Samadânî (Şerefli Şamadânî bir ça-dır) kuruldu. Etrafını melâike ihâta etti. Nurunun şiddetin-den evliyanın gözleri kamaştı...” buyurmuş ve o anda kay-bolmuştur.

Yukarıda söylendiği üzere, Hz. Pîr-Âlî efendimizin Kerh ve Bağdat harabelerindeki ikâmetleri yirmi beş sene devam edip, geceleri bir ayak üzere duruyorlar ve zikir ve Kur'anla iştiğal ederler ve böylelikle nurlara garkolurlar-dı. Bu sülûk neticesinde dünyanın şehvet kirlerinden, bil-cümle masivâ ile alakalar ve daha bir çok noksanlıklar mahvolarak, bütün vücudları kud-sî nurlar ve tecellilerle doldu. Son halvetlerinde kırk gün asla bir şey yememişler ve bir diğer taraftan yedirilinceye kadar bir şey yememe-ye yemin eylemişlerdir.

Gayb ehlinden birisi huzurlarına yemek getirmiş ise

de, ahidlerinde sebât ettiğinden, nefisleri batınî bir feryatla, “Açım!.. Açım!..” diye feryatlar koparıyordu. İşte bu sırada Şeyhülislâm ve Kutb-u Enâm (yüce Kutub), âriflerin önderi ve kâmil insanların bürhânı Ebî Saîd Mübârek Hahzûmî hazretleri bu manevi feryadları duyarak, “Yâ Abdülkâdir! Bu feryâd ü figan nedir? diye sormalarıyla, “Bu, nefsin feryâd ve şikâyetleridir. Lakin ruhum Rabbinin huzûr-u kudüsünde envâra garkolmuştur” buyurmuşlardır.

Hızır Şeyh efendimiz saadethânelerine davet etmişlerse de, icâbet buyurmadıklarından Hz. Hızır (A.S.) gelip, Ebî Saîd’in huzuruna gitmelerini tenbih eylediler. Bunun üzerine Pîr’in hânesine vardığında Hz. Şeyh’i kapıları önünde gelişini bekler vaziyette buldular. “Yâ Abdülkâdir, benim gibi Hz. Hızır da davetime icâbeti teklîf etti” buyurarak, Hz. Gavs’ı devlethânelerine aldılar ve hazırladıkları yemekleri kendi elleriyle Hz. Pîr’in ağızlarına koydular. Ziyâfetin sonunda da şeyhlik hırka-i şerîfîni ona giydirdiler.

Mamafih, aşağıda tafsil edileceği üzere Hz. Gavs-ı Azam efendimizin ulaştığı en ileri makamlar ve menzilleri hep kainatın sürûru (sevinci) ve varlıkların en faziletli olan Efendimizin (SAV) ruhaniyet-i celîlerinin delâletiyle, Hz. Şâh ve cömertlik ve marifet kaynağı İmam-ı Aliyyü’l-Murtazâ efendimiz hazretlerinin âlî işaretleri ile vakî olmuş, hatta şeyhleri Şeyhülislâm Ebî Saîd Mübarek hazretleri Hz. Pîr’e evliyâ saltanatı tevcih buyurulduğu vakit kendilerinden hırka-i sâdet giymişlerdir.

Hızır Gavs-ı Azam efendimiz “Ummân-ı Nübüvvet ve Deryây-ı Fütüvvet (yani Bahr-i Murtazâ)dan istiskâ eyleyim (yani su içirim)” buyururlarken, mezkûr sırra işaret

etmektedirler.

Hilâfet-i uzmâ hırkasını giyme şerefine nail olduktan sonra dahi, şeyhlik ve vaaz kürsisine oturmaksızın sekiz sene daha İlâhî nurlara garkolmaya devam ile zamanlarını geçirmişlerdir.

Hz. Pîr'in bu devrelerinde tecellilerindeki azameti hayret nazarıyla gören evliyâ bulunmuş ve o yüce hâl, hasbel-beşeriyeye gibta edenler de görülmüştür. Hatta Pîr'in makamının büyüklüğü evveleminde bazı evliyâyâ hafî bile kalmıştır.

Bir gün Bağdat tüccarından Ebu'l-Muzaffer el-Hasen b. Necm-i Bağdâdî Şam'a ticaret maksadıyla yola çıkmaya karar verip, Hz. Ebu'l-Hayr Hammâd b. Müslim Deb-bâsî ziyâretle niyetini söylemiştir. Hz. Şeyh, eğer Şam'a giderse, geri dönüş esnasında kendisinin katledileceğini ve mallarının yağma edileceğini beyan eylemiş ve Ebu'l-Muzaffer bundan pek mey'us olmuş ve o aralık Hz. Pîr Adülkâdir efendimize tesâdüf ile durumu ona aktarmıştır. Pîr hazretleri ona, "Yâ Ebu'l-Muzaffer, Şam'a git. Sâlimen ve bol kazançla geri dönersin" buyurmasıyla tâcir Hz. Pîr'in kavline itimâden beş yüz dinarlık mal alıp Şam'a gitmiştir. Alış-verişte bin lira kazanıp bu parayı bir kese içinde saklıyorken bir gün Şam'da kazây-ı hâcete gitmiş ve kesesini orada unutmuştur. Daha sonra bir mes-cide gidip uyuduğu esnada, bir takım eşkiyânın üzerine hücum ve kendisini katl ve malını gasbettiklerini rüyâsında müşahede etmiş ve korku ile uyandığında boynunda kan eseri görmüştür. O aralık kimsenin dahi kayıp olduğunu farketmekle hemen bıraktığı helâyâ gitmiş ve keseyi koyduğu yerde bulmuştur. Bağdat'a dönüşünde sözü doğru çıkmadığı halde yaşlı olan Şeyh Hammâd'dan mı yok-

sa henüz genç iken doğru sözlü olan Abdülkâdir'den mi başlayacağını tefekkür ile sokakta giderken Hz. Hammâd'a tesadüf eylemiş ve Şeyh kendisine, "Ziyarete Abdülkâdir'den başla, zira sence mukadder olan bir şeyin tamamen giderilmesini Hak'dan diledi ve duası kabul olundu. Böylece sadece rüyanda katlolundun." buyurmuştur.

Yine bir gün Hz. Pîr, Şeyh Hammâd'ın huzûrunda pek büyük sözler söylemekle, Şeyh ona, "Yâ Abdülkâdir! Allah'dan korkmuyormuşsun gibi sözler söylemeye nasıl cesâret ediyorsun?" dediğinde avucunu Şeyhin göğsüne koyup, "Avucumda ne var, manâ gözüyle bak" buyurmuştur.

Şeyh Hammâd, "Vâh, Abdülkâdir elinde aldanmayacağına dair va'd-i İlâhiyi söyleyen yetmiş muska gördüm" dedikten sonra, "Yâ Abdülkâdir, madem ki böyledir, ne istersen söyleyebilirsin. Zâlîke fazlullâh (bu Allah'ın fazlıdır)." buyurmuştur.

Yine bir gün evliyâullahdan Şeyh Abdurrahman Tafsunî, Tafsunca'da vaaz kürsüsünde "Kuşlar arasında en uzun boyunlu bulunduğu gibi, ben de evliyâ arasında en uzun boyunluyum." demekle Pîr hazretlerinin halifelerinden o mecliste bulunan Şeyh Ali el-Hasbî başından takyesini çıkararak Şeyh Abdurrahman'a "Bırak beni ki, seninle görüşeyim" demiştir. Şeyh Abdurrahman bu itirazcıya hayretle bakıp, "Vâh, Allah'ın inâyetinden hâli bir kılı yok" dedikten ve Şeyhinin kim olduğunu sorup, Abdülkâdir cevabını aldıktan sonra, müridlerinden bir kaç kişiye demiştir ki; "Bağdat'a gidin, Şeyh Abdülkâdir'i görün ve deyin ki, Abdurrahmân sana diyor ki, ben kırk senedir derekât-ı Rahmân'da mukîmim. Senin isim ve şöhretini dünyada işitiyoruz. Derekât-ı Rahmân'da seni görmedik." Bu müridler yola çıktıkları gibi Hz. Pîr efendimiz

mürîdlerinden Şeyh Abbâd-i Bevvâb, Şeyh Muzaffer-ü'l-Cemâl ve Şeyh Abdülhak el-Harîmî'yi çağırıp, “Tafşunca'ya müteveccih olunuz. Yolda Şeyh Abdurrahmân'ın müridlerine tesadüf edeceksiniz. Beraberce Tafsunca'ya gidin. Şeyh Abdurrahmân'a deyiniz ki; Abdülkâdir sana diyor ki, Derekâtta oturan dahildeki ahvâli, dahilde oturan da çilekâh-ı hâssda bulunanı göremez. Senin makamın derekât-ı Rahmân'dır. Ben ise çilekâh-ı hâssda sâkinim. Sana çeşitli tarihlerde Allah'dan ihsan buyurulan falan falan inâyât ve teşrîf benim elimle ve vâsitamla ih-sân buyuruldu.” Hz. Pîr'in elçileri Şeyh Abdurrahmân'a bu mesajı tebliğ ettiklerinde, “Haklı imiş, hakikaten zamanımızın sahibi ve sultan-ı evliyâdırlar” buyurmuştur.

521 senesinde 51 yaşında oldukları halde Şevvâl ayının üçüncü salih günü öğle vakti Cedd-i A'lâları (SAV) efendimiz ayânen müşâhede eylemişlerdir. Hz. Fahr-ı Alemin efendimiz, “Oğlum! Niçin sukût ediyorsun?” buyurmalarıyla, “Ey Cedd-i Kerîmim! Bir Acemli adamım. Bağdat'ın güzel konuşan insanlara karşı nasıl hitâb ve konuşmaya muktedir olurum?” cevabını vermişlerdir. Hz. Nebiyy-i Ekrem, “Aç ağzını” buyurup yedi defa üfleyerek “İnsanları Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütlerle davet et” emrini vermişlerdir.

Öğle namazını edâ ettikten sonra vaaz ve nasihat için kürsüye çıktıklarında, meclislerine pek çok halk toplanmış ve kalabalıktan Hz. Pîr'in nutukları tutulduğunda Şâh-ı Velâyet ve Mazhar-ı İnâyet efendimiz (Hz. Ali) başları ucunda zahir olmuş ve “Oğlum! Niye konuşmuyorsun?” buyurmuştur. Hz. Pîr, “Babacığım! Halkın çokluğu bana perişanlık verdi” demekle Hz. İmam, “Aç ağzını” demiş ve altı defa üflemişlerdir.

Bunun akabinde Hz. Gavs-ı Azam efendimiz Allah'ın kullarına en ince manalar ve fasih bir konuşmayla, gayet geniş ve mükemmel bir nutuk olan, “Tefekkür dalgıcı maârif incileri için kalb denizine dalar ve onları göğüs sahiline çıkarır...” cümleleriyle başlayan ilk hutbe ve vaazlarını irad etmişlerdir. Hz. Gavs-ı Azam efendimiz 521 senesinden 561 senesine kadar kırk sene ömr-ü saadetlerini talebelerin irşâdına, gafillerin uyandırılmasına, şer’hi ilimlerin tadrîsine hasretmişler ve otuz üç sene fetvâ verip, müşkilâtları halletmişlerdir.

Yüksek meclislerinde dört-beş yüz kâtib vaaz ve tedrislerinde onun kudsî kelimelerini ve kelimelerini kaleme alırlardı.

Nutukları o derece müessir ve o üstün halleri o derece ihâtalı ve sirayetli idi ki, “Kâli (konuşmayı) bırakalım, hâle rücû edelim” buyurdıkları vakit insanların sadrından bir inleme sudûr eder ve bazı meclislerinde şevk ve iştiyaktan dolayı bazı âşıklar terk-i hayat ederlerdi. Mahdûm-u âliyeleri (yani oğlu) Şeyh Abdülvehhâb, Horasân’da ilim tahsilini tamamladıktan sonra babasının nezidine döndüğünde halka vaaz ü nasihate mezûniyet ve Hz. Gavsın vaaz meclislerinde bulunmalarını dilemiş ve müsaadeye nail olmuştur. Lakin Hz. Abdülvehhâb’ın vaazları halk üzerinde hiç bir tesir husûle getirmeyip, herkes Hz. Gavsı, “Yâ alimlerin Şeyh’i! Bize o kudsî sözlerinle dilşâd et” diye ricâ etmeleriyle Seyyid Abdülvehhâb vaaz kürsüsünden inmiş ve yerine Gavs-ı Azam efendimiz çıkmış ve “Dün oruçlu idim. Ümmü Yahyâ valideniz yumurta pişirdi, tabağa koydu. Bir fare geldi ve düşürdü. Tabak kırıldı” buyurmalarıyla halkda semâ’, neşât, şevk ve vecd hali zuhur etmiştir.

Seyyid Abdülvehhâb'ın, “Ey şanı yüce babacığım! Ben insanlar ilimler ve ferilerden bahsetmişken bir tesir meydana gelmedi. Halbuki siz yumurta tabağının kırılmasından bahsetmenizle halkta bu kadar tesir alametleri hasıl oldu. Bunun sebebi nedir?” sualine cevaben demişlerdir ki, “Oğulcağızım, sen nefsinde mütekellimsin. Ben ise gayr ile mütekellimim. İzzet-i Aziz hakkı için halka konuşmadım. İllâ Lisân-ı Kudret bana, “Yâ Abdülkâdir, senin üzerine vâcib olan hüküm için söyle” buyurdu.”

Güzel nasihatler ve kudsî sözleri berekâtıyla beş yüzü aşkın kâfirin İslâm'ı kabul etmesini sağlamış ve yüz bin şakî onun sayesinde tevbe ederek salâh dairesine girmiştir. Meclis ve vaazlarında fasıla ile üç kere “Elhamdülillâhî Rabbil-âlemin” dedikten sonra “Adede halkihî ve zine te arşihî ve rızâ nefsihî ve midâde kelimâtihi ve muntehâ ilmihî ve cemaî mâ şâe ve halaka ve zerae ve berae Alimü'l-gaybi ve ş-şehâdeti. Errahmânirrahîm el-Melikü'l-Kuddüsü'l-Azîzü'l-Hakîm ve eşhedü en lâ ilahe illallâhü vahdehü lâ şerike lehü. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü yuhyî ve yümîtü bi-yedihî'l-hayr ve Hüve alâ külli şey'in Kadir. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resülühü ersele bi'l-hüdâ ve dini'l-hakkı li'yüzhirahü ale'd-dîni küllihî ve lev kerihü'l-müşrikîn” şeklindeki parlak cümlelerle hutbe irâde etmeye başlardı.

Meclis-i âlilerine Hz. Muhammed Mustafa'nın (SAV) ve enbiyânın kudsî rûhâniyetleri hâzır olduklarını evliyâullah-ı kirâmdan nice zâtlar müşâhede buyurdıkları gibi ricâl-i gayb (gayb ehli) daima kudsî huzûrlarında kendilerini gösterirlerdi.

Ebu'l-Abbâs Hızır aleyhisselâm ekseriyetle Gavs'ın nezdine gelir ve sohbet buyurdıkları gibi evliyaya Pîr'in

meclisine devamlı gitmeyi tavsiye buyururdu.

İşte bu sıralarda Allah indinde Gavs-ı Azam efendimize evliya saltanatı gibi benzersiz bir rütbe tevcih buyurulmuştur. Cenâb-ı Hüdây-ı Lemyezel yüce Muhammedî tarikati kullarının nazarında te'yid ve velâyeti kıyamet gününe kadar umum varlıklara karşı tebcîli murâd buyurarak Hz. Gavs-ı Azam'a öyle yüceler yücesi bir mertebe ihsân buyurmuşlardır ki, Hz. Pîr, "Beni kimseye kıyas etmeyiniz ve benimle kimseyi mukayese eylemeyiniz" emir ve tenbihleri gereğince bu zuhûr-u tâmm her zaman için bütün azim ehlullâha delîl ve bürhân olmuştur. Bu makam ve bu makamı ilan eden kelâm izzet ve şeref en nihayet noktası ve bütün makamların en menzillerin vâhid-i kıyâsîsidir (kıyas ölçüsü). Bir gün Hz. Gavs-ı Azam (K.S.) efendimiz vaaz kürsüsüne oturmuşlardı. Huzurlarında binlerce müştak (iştîyâklı) insanlar ve yüzlerce ulema ve kâtib ve fukahâdan başka, yaşadıkların asırın büyük şeyhleri ve evliyây-ı kirâmından Ali b. Heytî Zerînânî, Bekâ b. Batv-ü Nehr Melekî, Seyyid Şerif Ebû Saîd Kaylevî, Musa b. Mâhîn ez-Zûlî Mardînî, Ebu'n-Necîb Ziyâ'üddin Abdülkâhir Sühreverdî Sıddîkî, Ebu'l-Kerem Muammer, Ebu'l-Abbâs Ahmed Cûsükî Sarsarî, Mâcid Kürdî, Ebû Hakîm Dînâr Nehrûvânî, Ebû Ömed Osman b. Mezrûka Kureşî, Mekârimü'l-Ekber, Mataru'l-Bâderânî, Câkîr Muhammedî, Halîfe b. Musa, Sadakatü'l-Bağdâdî, Yahyâ Mürteş Dûrî, Ziyâüddin İbrahim Cûnî, Ebû Abdullah Derbâmî, Ebû Ömer ve Osman Betâyicî, Sultânü'l-Melâmiyyîn Kadîbü'l-Bân Mevsîlî, Ebu'l-Abbâs Ahmed Baklî Bemânî, Ebu'l-Abbâs el-Kureşî, Zü't-tasrîfû'z-Zâhir, onun talebesi Davud, Ebû Abdullah el-Hâsilü'l-İrâkî, Ebû Amr Şevkî, Sultan-ü Müzeyyen, Ebû Be-

kir Şeybânî Habbâzî, Ebû'l-Abbâs el-üstâz, Ebhu Muhammed İsa el-Köscî, Mübarek Ali el-Cemîlî, Ebu'l-Berekât el Cemîlî, Ebu'l-Berekât Irâkî, Abdülkâdir b. Hasen Bağdadî, Ebu's-Suûd el-Harîmî, Ebu Abdullah Kâydâlâvânî, Ebu'l-Kâsım Ömer el-Bezzâr, Şihâbüddîn Sühreverdi, Ebu's-Senâ Nüâl, Ebû Hafs Ömer Gazzâl, Hasan Fârisî, Ebû Muhammed Ali b. İdris Ya'kubî, Ömer el-Kemîmânî, İbâdü'l-Bevvâb, Muzafferü'l-Cemâl, Ebû Bekir el-Havâmî el-Müzeyyen, Ebû Ömer Osman Sarîfânî, Ebû'l-Hasan Cûsikî, Abdülhak Harîmî, Kadî Ebû Ya'lâ el-Kurrâ hazretleri ondan bir çok konularda istifade edip feyiz almışlardır.

Zât-ı Kibriyâ, Gavs-ı Azam efendimizin mübarek kalblerine tecellî ederek evliyâ saltanatını ihsân ve bunun ilanını fermân buyurmalarıyla, “Benim şu ayaklarımın bütün evliya’ullahın omuzları üzerindedir”parlak kelimeleleriyle ilan-ı saltanat buyurmuşlardır.

Hâzirûn-u kirâmın (hazır bulunan büyük şahsiyetler) tamamı başlarını eğerek, “Boynumuz, omuzumuz ve başımız üzere” ibâreleriyle o âzim makamı cümleten tasdik etmişlerdir. Şeyh Ali b. Heytî hazretleri yerinden doğrularak Hz. Gavs-ı Azamın ayaklarını alıp, boyunlarına koymuşlar ve “İşte şimdi tamam” buyurmuşlardır.

Hz. Gavs-ı Azam efendimiz bu âlî kelâmı telâffuz buyurdıkları vakit Ümmü'l-Ubeyde'de bulunan seyyid-i a'lâ, kutb-u meâlî Ahmed er-Rufâî efendimiz başlarını zemine meylederek “Alâ rutbetî-Omuzumun üzerinde” buyurmuşlardır. Ve bu kelâmın sebebini soranlara, “Cenâb-ı Abdülkâdir şimdi Bağdat'a gavsiyetini ilan buyurdu” demişlerdir. Hekâr dağlarında Lâleş kasabasındaki zâviyelerinde bulunup, müridlerini teselli ile meşgul olan

Şeyh-i Pîr Adiy b. Müsâfir hazretleri Gavs'ın kelâmının sâdır olmasını müteâkip başlarını eğip, “Alâ rukbetî-Omuzumun üzerinde” buyurmuşlardır. Ve sebebini soranlara Sultan-ı Evliyâ hazretlerinin “Şu ayaklarım bütün evliyâullahın omuzları üzerindedir” buyurdıklarını haber vermişlerdir. Tafsunc'ta bulunan Şeyh Abdurrahmân Taf-suncî ve Harran'da bulunan Şeyh Hayât b. Kays Harrânî ve Şam'da bulunan Şeyh Resulân Dimaşkî ve Sincar'da bulunan Şeyh Süveyd Sincârî hazretleri aynı zamanda başlarını eğerek “Alâ rukbetî-Omuzumun üzerindedir” buyurmuşlardır.

Tilmisân'da bulunan Şeyh-i Kebîr Ebû Medyen Şuayb Mağribî hazretleri, Hz. Gavs'dan bu yüce kelâmın sâdır olmasıyla beraber boyunlarını eğip, “Ben de onlardanım ya Rab! Seni ve melâikeni şâhid gösteriyorum ki, duydum ve itaat eyledim” buyurmuş ve müridlerine sözünün sebebini bildirmiştir. Hz. Gavs'ın bu kavli-i celîli izhâr etmeleri mahzâ Rabbânî bir emir ile vaki olduğu ve evliyanın Allah'ın emrine boyun eğdikleri Seyyid-i Kebîr Rufâi ve Pîr Adiy b. Müsâfir hazretleri gibi evliyânın en önde gelenleri, ümmetin umumuna ilan buyurmuşlardır. Bu yüce saltanat makamını anlatan Pîr'in şu parlak kasidesi insanlar arasında “Gavsiyye”, havâs arasında ise “Hamriyye” namıyla meşhurdur. Teberrük (mübârek sayma) maksadıyla kendisi ve meâlen tercümesi dercedildi.

Kasîde-i Hamriyye²

Muhabbetten içip bu ke's-i visâli
Şarâb-ı aşk ile buldum teâlî

Aceb sermest-i kâsât ve dâdem
Benâmem aşkile beynelmevâlî

Dîdem aktâba siz dâhil olun ki
Sarayımdır karargâh-ı eâlî

İçtin peymânemi çeşmeniz siz
Beni mestetti sakînin cemâlî

Benim cer'am size midir, Hüdânın
Benim mümtâz sırr-ı ittisâlî

Makâm ve rütbeniz gerçi büyüktür
Makâm-ı fevkiniz de pek çok âlî

Benim hazret-nişîn remz ü vahdet
Beni tasrif eder Hak Zül-Celâlî

Benim pîrân içinde bâz-ı eşheb
Bulunmaz rütbemin asla misali

Vukûf-u tâm ile Kutb-u Cihânım
Saadet etti bahş-ı Mevlal-Mevâlî

²Bu kasidenin Arapça metni eserde yer almaktadır.

Benim kisvem tırâz-ı izzetidir
Başımda şu'le-pâş tâc-ı kemâlî

Muttali eyledi sırr-ı kadîme
Mücîb oldu ne sordumsa suâlî

Tabûlum arz ve eflâkte çalındı
Münâdî eyledi ilan bu hali

Benim sebt-ı hüsn vahdet-i makâmı
Boyun eğdi bana Hakk'ın ricâli

Bütün aktâbâ ben tercih edildim
Benim hükmüm ebed bulmaz zevâlî

Balâda Allah'a baktım, zerre-âsâ
Değil keff-i tecelliyâtî mâlî

Eğer ateşlere etsem tecellî
Tecellimden söner, kalmaz mecâlî

Eğer mevtâlara etsem tecellî
Hemen kalkar bi-hukm-i lâ yezâlî

Eğer sırrım ile etsem tecellî
Olur bin pâre dünyânın cibâlî

Eğer sırrım ile etsem tecellî
Kurur ebhâr bulun birden zevâlî

Gelir Hakkın şühûru ve dühûru
Bana ihbâr eder bilcümle hâlî

Hüda'nın mülküne fermânberem ben
Safâ nûruyla kalem oldu meâlî

Müridim korkma, zinhâr korkma
Elimde Rabbimin seyf-i celâli

Müridim korkma, Rabbim teâlâ
Bana bahşeyledi izz ve meâlî

Müridim zevk ve aşktan
Sana ben dest-kîrim, şânım âlî

Makâm verdi Hüdâ her bir vefiye
Makâmım ceddimin sırr-ı kemâlî

Benim Geylânî, Muhyiddîn ismim
Dolu sancaklarıyla her havâlî

Ben Abdülkâdir şehr-i Teş'ârım
Avâlim-i ceddimin nûruyla mâlî

Hz. Gavsı evliyâ saltanatı ihsân buyurulduktan sonra ebdâl, evliyâ ve ricâl-i gayb huzurlarına girdiklerinde kendilerine şöyle saygı ifadeleriyle hitab ederlerdi; “Esse-lâmü aleyke! Ey zamanın meliki ve ey mekânın imâmı, ey Allah'ın emri ile kâim, kitâbullaha vâris, Resûlüllâha nâ-ib, ey arz ve semâ sofrası ve ehlullah ailesi olan. Ey dave-tiyle hayırlar nâzil ve bereketiyle şerler def olan!”

Cenâb-ı Gavs-ı Azam efendimizin kerâmetlerini say-maya kalkışmak cinnettir. Velâyet bürhânı oldukları için öyle bir İlâhî te'yîd ile zuhûr etmiştir ki, her sözleri Mev-

lâ'nın kınından çıkarılmış bir kılıcı idi. Hiç bir hatıra, hiç bir amel ve emel o hazretin marifetinden gizli kalmazdı. Zuhurları tarihinden butûnları(vefatları) tarihine kadar hangi gürühtan olursa olsun hiç bir insan emirlerine itaat ve teslîmden imtinâ etmeye muktedir olamadı. Her velinin velev gavs ve kutub olsa muârızı, mu'terizi (kendisine itiraz edeni) varken Sultân-ı evliyâyâ herkes inkıyad (kendini teslim etme) etmişti. Abbâsî halifesinden itibaren bütün insanlar ve meşhûr zâtlar kendilerini o Sultanın kölesi bilirdi. Kendilerinin hâl ve saltanatlarıyla beş kişi muâraza ve münâzaa etmiş olup, bunlardan birisi İsfahan'da ikâmet eden bir velî idi. "Ba ayaklarım bütün veliyyullâhın omuzları üzerindedir" buyurdıkları vakit o velî boyun eğmediğinden, velayet meydanından tard ve sahib olduğu haller kendisinden kaldırılmıştır. Diğer ikisi verilen emre itaat etmediklerinden katl ve mahvedilmişlerdir. Son iki muârızın birisi Şeyh Ebî Hammâmî olup şeriati insanların nazarından küçültecek olan acîb hallerin mazharı olduğu için evvelâ hâli selbolunmuş, daha sonra Hz. Gavs'ın hâs hizmetkârı Şeyh Mucafferü'l-Cemâl'in şefeatiyle Hz. Gavs'in da şefeatina ve affına mazhar olmuştur. Diğer Şeyh Ubâde'dir ki, burnundan kan gelinceye kadar hâli iâde edilmemiş ve mamâfih şehid olarak âhirete intikâliyle eski rütbesine nâil olabilmıştır.

Zâhirde, bâtında, yakazalarında, uykularında sırlar ve gizli hakikatlar Hz. Pîr'e açılmıştır. Halifelerinden Şeyh-i sâlih ve ârif Ebû Muhammed Davud, uykuya Hz. Ma'rûf-u Kerhî'yi görmüş ki, kulların maruzatını Rab-bü'l-âlemin'in huzuruna arz ediyor. Kendisine de, "Yâ Davud, maslahatını bildir de arz edeyim" demesiyle, "Şeyhime ne oldu, onu azil mi ettiler?" demiş ve Hz. Ma'rûf

“Hayır vallâhi, azletmediler ve etmezler” cevabını vermiştir.

Uyandığı vakit Gavs’ın medresesine gelmek rüyâsını arz etmek istediğinde, evin içerisinden Hz. Pîr, “Ey Davud! Şeyhini azletmediler ve etmezler” buyurmuştur.

Hz. Gavs-ı Azam’ın misilsiz şöhretleri, halkın tasavvurun üzerindeki rağbet ve hürmetleri fukahâ ve ulemânın merak hislerini uyandırmakla en önde gelen alimlerinden yüz kişi sual etmek ve imtîhâna tabi tutmak için Hz. Pîr’in huzuruna gelmişlerse de, Cenâb-ı Gavs-ı Azam ’ın göğsünden bir kıvılcım çıkmış ve bu fakîhlerin bütün ilimleri hafızalarından ve zekâlarından silinerek beyinleri bomboş kalmıştır. Bunun üzerine hepsi tevbe ile Hz. Gavs’ın ayaklarına kapanmalarıyla onları birer birer sadrına yaslayarak ilimlerini iade buyurmuştur.

Bir gün müridlerinden Şeyh Sadaka Bağdâdî’den zuhûr eden bazı hikmetleri ulema yanlışı gördüğünden şikâyetleri üzerine Abbasî halifesi adı geçen Şeyh’in celbiyle kendisine şer’i hadd uygulanmasını emretmiş ve Şeyh halifenin huzûruna getirilmiştir. Şeyh’in kölesi efendisini darbedecek kavlin kalktığını görünce, “Vâh efendimin şeyhi!” diye Hz. Gavs’dan yardım dilemesiyle vuranın eli aşağıya düşmüş ve orada bulunan vezirinin kalbine korku girmiş ve halifeye işi arz ederek Şeyh’e hadd vurmaktan vazgeçilmiştir.

Şeyh Sadaka oradan kalkıp Hz. Pîr’in huzûruna geldiğinde Pîr’in meclisinde ürperti veren bir sükûtun hükümfermâ olduğunu görerek kalbinden, “Acaba Hz. Pîr niçin okuyana okuma emrini vermemiştir” dediğinde, “Ey Sadaka, ricâlullâhdan biri bir adımda Kudüs’ten buraya geldi, tevbe etti. Burada hâzır bulunanlar onun ziyâfetinde-

dir” buyurmuştur. Şeyh Sadaka yine kalbinden, “Bir adımda Kudüs’ten buraya gelebilen bir velînin ne noksanı olabilir” diye tefekkür etmesiyle Hz. Pîr, “Ey Sadaka, havada tayarânından ve tayy-ı mekân ve adımdan tevbe etti” demiş ve sonra, “Benim kılıcım meşhur, yayım gerilmiş, oklarım hedefinde, mızrağım isabetlidir. Ben Allah’ın tutuşmuş ateşiyim, ben hâlleri selbedenim, ben sahipsiz bir ummânım, ben vaktimin rehberiyim, gayrime mütekillimim... Bana Rabbim, “Ey Abdülkâdir! Üzerindeki hakkım için ye ve iç ve tekellüm et. Seni bela ve musibetlerden mahfûz ve emin kıldım” dedi” cümlelerini havî hutbe-i kutbâniyeyi irâd buyurmuştur.

Sühreverdî tarikatının pîri Şeyh Şihâbüddin hazretleri haber vermişlerdir ki, bir gün Hz. Gavs-ı Azam vaaz kürsüsünde, “Her velî mükemmel bir nebînin kademi (ayağı) üzerindedir. Ben ise ceddî Muhammedü'l-Mustafa (SAV) kademi üzerindeyim. Ceddî kademi şerifini her an mevzuya koyduysa, ben de Onu takiben o mevzuya ayağımı koydum” buyurdu.

Bir gün Hz. Ma'rûf-u Kerhî'nin kabrini ziyaret eyleyerek, “Esselâmü aleyke ey Şeyh-i Ma'rûf seni iki derece geçtim” buyurmuş ve kabirden; “Ve aleykes-selâm ey zamanın efendisi” cevabı gelmiştir. Halbuki hâllerinin başlangıcında Hz. Gavs Ma'rûf hazretlerinin kabrini ziyaret ettikçe, “Ey Şeyh, bizden bir derece büyüksün” derlerdi.

Bir gün yüksek huzurlarında müridlerinden Şeyh Ebu'l-Hayr Muhammed b. Ganime Bağdâdî, Şeyh Ebû's-Suûd Harîmî, Şeyh Muhammed Kâidü'l-Evânî, Şeyh Ebû Muhammed Hasan Fârisî, Şeyh Cemil, Şeyh Ebû'l-Kâsım Ömer el-Berrâz, Şeyh Ebû Hafs, Ömer el-Gazzâl, Şeyh Halil Sarsarî, Şeyh Ebu'l-Berekât Ali

Fethu'l-Bağdâdî, Şeyh Ebu'l-Fütûh Nasr Bağdâdî, Vezirzâde Ebû Abdullah Muhammed Abnüddin b. Hübeyre, Ebu'l-Fütûh Abdullah b. Hibetullah, Ebu'l-Kasım Ali feyizdâr olmaktadır iken, Hz. Pîr kemâl-i mürüvvetlerinden, “Her biriniz bir şey talep ettiniz. Şüphesiz rahmet kapısı açıktır” buyurdular.

Bu zevâtın her biri evliyâ menzilleri ve makamlarından bir şey istedi. Hz. Gavs-ı Azam her birine, “Verildi, bu da Rabbimin atâsıdır ve atâsı (bağışlaması, ihsânı) sınırlı değildir” buyurdu. Bunlardan Şeyh Ebu'l-Berekât el-Hâmî muhabbetullahdan daimî istiğrâk talep eylemiş olmakla, Hz. Pîr ona bir nazar buyurdu. O huzûr âşığı, ömrünün sonuna kadar istiğrâk hâlinde, harâbelerde iskân etmiştir.

Şeyh Halil Sarsarî, kutbiyet makamına nail olmayı talep etti. Bunun üzerine Hz. Pîr, “Ey Halil, kutbiyete nail olmadan ahirete intikâl etmezsün” buyurdu. Hakikaten intikâlinden yedi gün önce kutbiyet makamına nâil olmuş ve yalnız yedi gün o makamı işgal etmiştir ki, bu da Ebu'l-Gavs Raymenî hazretleri gibi büyük evliyâ tarafından ilan edilip haber verilmiştir.

Ebû Abdullah b. Hübeyre talebi doğrultusunda, pederinin işgal eylemiş olduğu vezâret makâmına ve Ebu'l-Fütûh b. Hibetullah halifenin “Üstâd-ı Dâr” denilen hizmetine nâil ve Ebu'l-Kâsım Sâhib halifenin hâcibi (kapıcısı) olmuşlardır.

Şeyhlerin büyüklerinden Şeyh Atâü'l-Avfî hâl sahibi bir velî olup, müridleri arslanlara binerek gezerler ve böyle azîm heybetle Şeyhleriyle beraber Avf köyünden cuma namazını edâ için Nisan köyüne giderlerdi. Halbuki orada Hz. Gavs'ın halifelerinden Ebû Muhammed Müferrec Ni-

sânî hazretleri ikamet etmekle, Şeyh Atâ ve müridlerinin bu suretle köyüne gelmelerinden rahatsızlık duymuş ve bu durumu Hz. Gavs'a arzylemiştir. Hz. Pîr, "Senin köyüne gelebilmek üzere onların geçtiği nehrin kıyısına git ve de ki, "Abdülkâdir, Şeyh Atâ ile müridlerini geçirmemeni emrediyor" diye Şeyh Müferrec'e tenbih buyurmuş ve şeyh de emri yerine getirmiştir.

O hafta Şeyh Atâ ile müridleri Nisan'a gitmek üzere heyet ve heybetleri ile nehrin kıyısına gelmişler ise de, su birden bire çoğalmaya başlamış ve bunların geçmesine engel olmuşlardır. Bunun üzerine hepsi başlarını açarak Şeyh Müferrec'den kendilerini affetmesini talep niyeti sonucu su azalmış, nihayet karşıya geçebilmişlerdir.

Halifelerinden Ebû Muhammed Şâver es-Sebtî, Mısır'a seyahat için izin istemek üzere Seyyid'in huzûruna yüz sürdüğünde, "Ey Şâver! Kimseden bir şey isteme" buyurmuş ve parmağını Şâver'e emdirmiş ve ismi geçen Şâver yola çıkmış, Mısır'a gelerek burada ikâmet etmiş ve dönünceye kadar bir şey yeyip-içmeye ihtiyaç duymamıştır.

Bir gün huzûr-u saâdetlerinde yüce şân sahibi büyük velî Şeyh Mekârim Nehr-ü Hâlisî oturmakta iken, havada bildircinler uçtuğu görülmüş ve Şeyh bildircini çok sevdiğinden yemek için kalbine arzu gelmiştir. Hz. Gavs, Şeyhe tebessümle baktıktan sonra gökyüzüne nazar buyurmuş ve bildircin Şeyh Mekârim'in eteğine düşmüş ise de, birden bire bildircin etine karşı büyük bir tiksinti hissetmeye başladığından, Hz. Pîr "Ey Mekârim, pişirilmiş bildircin yemeyi arzu ederken, galiba bu istek senden alındı" buyurmuş. Filvâki, Hz. Mekârim bundan sonra bildircin etinden nefret edip, ebediyyen yememiştir.

Ehlullâhın büyüklerinden Şeyh Ali b. Heytî hazretlerinin müridi olup, daha sonradan evliyânın meşhurları zümresine iltihak eden Şeyh Ebu'l-Hasen Cûsîkî esnasında pek müşkil bazı ahvâle tesadüf etmekle, Şeyhi Ali b. Heytî hazretlerine durumu arz etmiş ve o da, “Ey Ebu'l-Hasen, bu vâridat-ı ef’âl (fiillerinden vârid olanlar) kudrettendir. Akvâl (sözler) ile halledilmez, fiilleri ister. Mutasarrıfların fiillerine mâlik ve hariflerin seyyidi olan Abdülkâdir’e git. Senin müşkillerini O halleder” demiştir.

Şeyh Ebu'l-Hasen huzuruna vardığında Hz. Pîr seccadeleri altından düğümlü bir ip çıkarıp bir ucunu ona vermiş ve düğümleri birer birer çözmüş ve her çözüşte Ebu'l-Hasen’in müşkilâtı ortadan kalkmış ve maârifî keşfetmeye başlamış. Bir söz alış verişi yapılmadan, isteğine ve mârifete nâil olmuştur.

Şeyh Ali b. Heytî hazretleri bir gün henüz çocuk bulunan kölesi Ebû Muhammed Ali b. İdris Yakubî hazretlerini Hz. Pîr efendimize göstermişler ve kolenizin kölesidir demişler. Hz. Gavs çocuğa gömleğini giydirip, hediye buyurmuş ve “Ey Ebû Muhammed, gömleğim âfiyettir” demişlerdir. Hz. Ebû Muhammed, ömründe hastalık geçirmemişlerdir. Bu köle bir gün iştiyâkıdan Hz. Pîr’in zâviyelerine gelip bir köşeciğe oturmasıyla, evin içerisinde bulunan Hz. Pîr mahdumları Seyyid Abrürrezzâk hazretlerine “Bak kim geldi” buyurmuş ve o da dışarıya çıktıktan sonra “Mühim bir kimse değil, Sudanlı bir çocuk” cevabını vermiştir. Hz. Pîr, “Bu Sudanlı çocuğun şanı azîm olacak ve bir gün gelecek irşadda ona muhtaç olunacaktır” buyurarak, kendi elleriyle Ebû Muhammed’e yemek getirmişler ve “Ali! Gün gelecek ki, filhakika âlî olacaksın, Allah seninle kullarına fayda ihsan edecektir, edecektir, ede-

çektir” buyurmuşlardır.

Filhakika, Şeyh Ebu Muhammed Alib. İdris zamanının yegane şahsiyetlerinden birisi ve kutbu oldu.

Hız. Ebû Medyen Mağribî efendimiz halifelerinden Şeyh Salih’e, “Ey Salih, Bağdat’a git, Hız. Abdülkâdir’den fark ve fenâyı öğren” buyurmuşlar ve Şeyh Salih Bağdat’a gelip Pîr’in huzuruna dahil olmuştur. Yüz yirmi gün halvette kaldıktan sonra Hız. Gavs, Şeyh Salih’in yanına gelip, “Ey Salih, ne görüyorsun?” buyurarak kıble cihetini işaret etmiş ve Şeyh Salih, Kabetullâh’ı müşahede etmiştir. Tekrar, “Ne görüyorsun?” diye batı cihetini işaret etmekle Şeyh Salih şeyhi Ebû Medyen’i görmüştür. Daha sonra, “Ey Salih, hangi cihete gitmeyi arzu ediyorsun?” dediğinde, “Şeyhim Ebû Medyen’in yanına” ve “Bir adımda mı, yoksa geldiğin gibi mi gitmek istersin?” sualüne “Geldiğim gibi” cevabını vermesiyle Hız. Gavs, “Ey Salih, fakrı arzu ediyorsun, ilm-i tevhîde terakkî etmeyince nail olamazsın” buyurmaları üzerine Şeyh Salih, Hız. Gavs’a dahil olarak ihsâna dahil olmasını dilemiş ve Hız. Gavs kendisine bir kere nazar eylemiş ve bu nazarın berekâtıyla Şeyh Salih bir anda bağlarından kurtulup, ilm-i tevhîdde terakkî ederek, fakr hazinelerine nail olmuştur.

Bir gün namaza eda ettikten sonra, iki kere sayha ile bağırılmışlar ve birbirini müteakıb iki abdest leğeni atmışlar ve leğenler kaybolmuştur.

Yirmi üç gün sonra gelen kabile bir çok malla birlikte leğenleri de getirip Hazrete teslim eylemişler ve soranlara, “üzerimize eşkiya hücum etti, malımızı talan edip bazarımızı katleyletiler. Ve malımızı taksim için vadiye indiler. Biz Hız. Pîr’den yardım diledik. Bunun hemen akabinde iki şiddetti sayhayı (sesi) müteakıb, bu iki leğen hava-

da gelerek eşkiyaya başkanlık eden iki kişiyi öldürdü. Bu büyük kerâmet üzerine diğer eşkiya tevbe ederek, eşyamızı ve leğenleri iade ettiler” demişlerdir.

Evliyâullahın önde gelenlerinden Şeyh Bakâ b. Batû hazretleri bir gece şiddetli bir manevî nurun bütün ufku kapladığını müşahede etmekle, bu nurun Hz. Gavs’ın nûr-u şühûduyla nûr-u kalbinin birbirine kavuşmasından peyda olduğunu keşfetmiştir.

Hz. Pîr’in tecellilerinin azametine hayranlık duyan şeyhlere, “Amellerimde benimle müzâheme ediyorsunuz (benimle yarışyorsunuz), Mevhibede de müzaheme edebilir misiniz? Bütün fiillerim, Rabbimin husûsî emriyle vakî olur” buyurmuştur.

Bir kadın oğlunun Hz. Pîr’e şiddetle alâka duyduğunu görererek onu Hz. Pîr’in huzuruna götürmüş ve terbiye ellelerine teslim etmiştir. Bir müddet sonra kadın oğlunu görmek emeliyle Hâret’e gittiğinde oğlunu kuru arpa ekmeği yemekte görüp, analık duygusuyla kalben mahzûn olmuş ve daha sonra Hz. Pîr’in kızarmış tavuk yediğini görererek kalbinden, “Oğluma kuru ekmeği yediyor, kendisi ise tavuk yiyor” diye itiraz etmiştir. Hz. Şeyh, “Ey kadın! Ne vakit oğlun ben gibi şu kemiklere dirilin der de onlar dirilirse tavuk yemeyi hakkede” buyurmuş ve bir işaretlikle kemikler diri tavuk olup koşmaya başlamıştır.

Bir gün semâ meclislerinde havaya adım atarak, “Ey İsrail dur ve Muhammedî kelâmı işit” demiş ve bunu so-ranlara, “Hızır aleyhisselâm acele geçiyordu, onu durdurdum” buyurmuşlardır.

Hz. Gavs-ı Azamın her fiili bir keramet ve Allah’ın emrinden bir işaret olmakla, bu kadarla iktifa ederek, evlatları ve önde gelen halifelerinden bazılarını, tarikat-ı

mahsûsalarını, şerefli ahlâklarını zikredeceğiz.

Hz. Gavs'ın tarikatleri, evliyaullahın büyüklerinden olan Şeyh Bakâ b. Batû, Ali b. Heytî ve Ebu'l-Hasen el-Kureşî hazretleri ve sair zâtlar tarafından ayrıntılı bir şekilde şehredilmiştir. Biz bu şerefli sözlerin zübdesi olarak deriz ki; "Alimlerin ve kâmil insanların önderi, asfiyâ ve sıddikînin bürhânı, şeriat ve hakikat allâmesi, marifet sırlarını fehmeden, camî (her şeyi kendinde toplayan) bir fert, ı ışık saçan bir kutup, alemlerin için Allah'ın Gavsı, dinde Allah'ın hücceti, Seyyid-i Şerif, Hasenî ve Hüseyinî ve Fatimî ve Alevî ve Muhammedî, daimî nurların mazharı, Ahmedî güzelliklerin cilâsı Şeyh-i Rabbânî Pîr-i Sübhânî Muhyiddin Abdülkâdir Geylânî (Kaddese Sirruh) efendimiz hazretleri fenây-ı mutlak ile bizzat helâk olmuş, ef'al ve sıfatların en mükemmelleriyle ahlâklanmış iken, bu büyük saltanat ile Mennân'ın büyük bir kulu olup, bu ubûdiyetle tam bir tasarruf ve mükemmel bir imkân ile iki alemde Allah'ın izniyle mutasarrıf bir sultan idi.

Ne mümkün kâl ta'rif ve derk sultân-ı ahvâli,
 Aceb terkîb-i harf tavsîf eder mi, nûr-u seyyâli
 Müdebbir isminin mücellâsıdır zâtı denilmez mi?
 Hüdâ'nın emrine makrûn idi bilcümle ef'ali
 O bir bâze-i eşhab ki, fesîh-i arşda seyerânı
 O bir ankây-ı lâhût ki, nihândır hep bir vebâli
 Onun dâmenidir urve, onun peymânıdır vüskâ
 Ona benden olan görmez ki alemde ehvâli
 O Hakkânî şâhın bende bir kuludur bu Mihrüddîn
 Gedâ ol ki, gedhalıkta bulursun izz ü celâli.

Hz. Gavs-ı Azam efendimizin hayatları esnasında biz-

zat kendilerinden tevbe ve inâbe alanlar yüz bine ulaşmış olup, halifeleri vasıtasıyla yüce tarikatlerine dahil olan iş-tiyak erbabı ise yüzbinlercedir.

Acem beldeleri, Yemen, Şam, Hicaz, Mısır gibi mü-him İslam merkezlerinde bulunan ulemanın en önde gelenleri ve büyük fatihler kendilerinden feyz almışlar ve tarikat hırkalarını giymişlerdir.

Kendisinden sonra halife bıraktıkları büyük zâtlar ve kâmil insanlar binlere ulaşmış, cümlesinin tek tek sayılması bu esere sığmayacağından, bu hırkayı giyme şerefine nail olan büyük evliya ile eserlerinin feyziyle yetişen Pîr'ler ve nezd-i saadetlerinde çoğu zaman bulunarak eserlerini ve büyük kerâmetlerini nakletmiş oldukları için, şöhret bulmuş olan önde gelen halifelerden bazıları aşağıda geldiği gibi esere dercedilmiştir.

Allah'a vâsıl olanların kutbu ve âşıkların şeyhi Ebû Medyen Şuayb Mağribî Ensârî-i Tilmisânî hazretleriyle Sehlîyye şeyhlerinin meşhurlarından önder imam Ebû Amr Osman b. Merzûz Selâmetü'l-Kureyşî Masrî hazretleri, Gavs-ı Azam efendimizle hacda biraraya gelerek Arafat'ta hırka-i teberrük giymişlerdir.

Evliyânın sırâcı (lambası) ve asfiyânın tâcı Ali b. Heytî Zerîrânî ve Pîr-i Celîl Şeyh Bakâ b. Batû Nehr-ü Melekî hazretleri, Gavs'ın en önde gelen dostlarından ve manevî halifelerindendir.

Sühreverdiyye tarikatının Pîr-i Alîsi nûr hamelesi, siddîk, tahkîk ehlinin imamı, önder şeyh Şihâbüddin Sühreverdfî hazretleri her ne kadar irâdet itibarıyla kadri yüce amcası büyük Şeyh Ebu'n-Necîb Abdülkâhir Ziyâüddin Sühreverdfî hazretlerine mensûb iseler de, manevî feyizleri Hz. Gavs'dan muktebes (iktibas edilmiş) olmakla, hule-

fâ azîmüŝŝanları adedine dahildir. Hz. Şihâbüddin gençliklerinde ilim ve fenlerin düŝkünü bulduklarından bilhassa kelâm ilmi ile meşgul olurlardı.

Şeyh ve amcaları Hz. Abdülkâdir kendilerini tekrarla bu ilimle meşgul olmaktan menetmek ve ledünnî ilmi tahsîle teŝvik etmek yoluna gitmişlerse de, Hz. Őihâb'ı bundan vazgeçirememiŝlerdir.

Bir gün Hz. Abdülkâhir, Cenâb-ı Őihâb'ı yanına alıp Hz. Abdülkâdir Geylânî'ye gidip, “Ey efendim! Bu Őihâb biraderzâdemdir. Kelâm ilmiyle çokça meşgul olmaktan kendisini men'edemiyorum!” diye şikayet eylemesiyle Hz. Gavs Őihâb'a iltifat buyurup, “Ey Ömer! Kemâl ilminden hangi kitapları ve bahisleri ezberledin?” demişlerdir.

Şihâbüddin meşgul olduğu kitabı haber vermiş ve Hz. Pîr mübârek elini Őihâb'ın göğsüne koymakla bütün ezberledikleri, kitabların ismi bile Őihâb'ın hatırasından uçup gitmiştir. Daha sonra tekrar Őihâb'a kudsî nazarlaıyla ledünnî nurları yerleŝtirerek, “Ey Ömer! Sen Irak'ta zuhur eden meşhur evliyânın sonusun!” buyurmuşlardır.

Hz. Şihâbüddin en önde gelen halifelerinden önder şeyh Necmüddin Tiflisî hazretleri Şeyh'in nezdinde halvet ve tefeyyüzle (feyizlenme) meşgul iken bir gece görmüştür ki; “Hz. Şihâbüddin yüksek bir kürsüde oturmuş ve marifet müŝtaklarına önlerindeki hesapsız cevâhirden ihsan ediyor. İhsan ettikçe cevherler eksilmeyip çoğalıyor. Ertesi günü bu müŝâhedesini arzetmek için Hz. Pîr'in huzûruna vardığında Cenâb-ı Pîr, “Ey Necmüddin! Gördüğün doğrudur. Bu cevherler Gavs-ı Azam efendimizin kelâm ilmine bedel bana ihsân ettikleri nimettir” diyerek Necmüddin'in içinden geçenleri böylelikle keŝif buyur-

muştur. Kaddesallâhü sirruhû.

Umum Irak ulemasının reisi ve meşhur İslâm fukahâsından Kadı Ebû Ya'lâ Muhammed b. Ferrâ hazretleri, Hz. Pîr efendimizin büyük halifelerindendir.

Zamanın Şafî'si Nâmîsî ile, meşhur İslâm fukahâsından benzersiz anlayış sahibi ve meşhur allâme Şeyh Ebû Ömer Osman b. İsmail Sa'dî hazretleri, Cenâb-ı Gavs-ı Azam efendimizden bâtinî feyizler kazanmış ve hırka giymiştir.

El-Kassâr şöhretiyle bilinen Mısır müftüsü, şanı yüce şeyh Ebû Ali Hasan b. Râfiü'l-Ensârî ed-Dimyâtî hazretleri Gavs'ın halifelerinden olup hutbelerinde, "Elhamdü lillâhi ale'l-iman ve'l-İslâm ve'l-kitâb ve's-sünne. Elhamdü lillâhi in künnâ muhibbi's-Şeyh Muhyiddin Abdülkadir" diye iftihar ilanı yaparlardı.

Hadîs ilminde Emîru'l-mü'minîn lakabıyla meşhur, İslâm'ın önde gelen meşhurlarından olan, benzersiz allâme Şeyh Abdullah Abdülgarî b. Abdülvâhid el-Makdisî hazretleriyle, büyük idrak sahibi fakîh, alimlerin efendisi İmam Ebû Ömer Muhammed b. Kudâme el-Makdisî ve kurra ve muhaddislerin efendisi İmam Ebû İshak el-Makdisî ve İmam Muvaffaküddin el-Makdisî hazretleri Pîr'in halifelerinden olup, âlî tarikatlerini Kudüs ve çevresinde neşretmişlerdir. Yemen şeyhleri reisi, evliyanın önderi Şeyh Ebu'l-Husnâ Ali b. İbrahim el-Haddâd el-Yemenî hazretleri, Pîr'in büyük halifelerinden olup, Yemen'de Kâdiriyye tarikatını neşretmişlerdir.

"El-Bahr" lakabıyla tanınan Şeyh Ebû Hafs Ömer İbn Ahmed Lîmenî hazretleri de Hz. Pîr'e mensuptur.

"Bendîce-i Ezciyye" fukahâsı bütünüyle Pîr'e mensub

idiler. “Esedüş-Şam” namıyla evliya arasında meşhur olan ariflerin sultanı Ebû Muhammed Abdullah el-Bûneynî ve şeyhulislam İbrahim el-Mekkî el-Baalbekî Betâyihî hazretleri Cenâb-ı Pîr’e mensup olup, hırkaları Gavs’ın en büyük halifelerinden, kutupların kutbu Ebû Abdullah Muhammed el-Betâyihî tarafından giyilmiştir.

Cihanın direklerinden Şeyh Ebû Muhammed Ali b. İdris Yakubî hazretleri Gavs’ın feyiz nazarıyla kemâlat mertebelerine ulaşmışlardır. Hz. Gavs’ın en büyük halifesi Şeyh Ebu’l-Kasım Ömer b. Mes’ud el-Bezzâr’dır.

***

Şeyh Ebu’l-Kasım Ömer b. Mes’ud Ebi’l-İzz Bezzâr;

Hız. Gavs-ı Azam efendimizden asla ayrılmamış ve kudsî sözlerini ve parlak kerametlerini geriden gelenlere nakletmiş şân sahibi bir veli olup, Hız. Pîr’in vefatlarından sonra Kadiriyye tarikatının reisi ve zamanları evliyasının nazargâhı ve İslam ulemasının önder ve örneği idiler. Yaradılış bakımından sahip oldukları letâfeti ve şerefli meşrebi mucibince umum ümmeti kalplerinin sevgilisi oldular. Parlak kerametleri sayısızdır.

Benzersiz fetvaları Hind ü Çin’e kadar hüküm icra ederdi. Kalam alimlerinin hücceti, hafız Şeyh Ebû Ubeydullah Muhammed Mekârimü’l-Yakubî el-Vâiz, Hız. Gavs’ın halifelerinden olup, lisanlarının fesahati ve yüksek kudretleri destanlara konu olacak cinsten idi.

***

Fukahanın seyyidi, şeyh, İmam Ebu’l-Bekâü’l-Ukberî ed-Darîr zamanlarının fikhî ve şer’î ilimleri, lügat ve usûlde yegane şahsiyeti olduğuna ulemanın icmâi vaki olan İmam Ebu’l-Bekâ Ukberî Darîr hazretleri en önde

gelen evliyadan ve Hz. Gavs'ın en büyük halîfelerindedir.

Önceleri Hz. Pîr'e ehemmiyet vermez ve vaaz meclislerine devam etmezken bir gün Pîr'in medresesinin önünden geçerken, "Haydi şuraya gireyim de bu Acemlinin kelâmını işiteyim" düşüncesiyle Hazret'in zâviyesine girmiştir. Hz. Gavs, İmam Ukberî'yi gördüğü gibi vaaza ara vererek, "Ey gözü ve ve kalbi gafîl, bu Acemlinin kelâmını ne yapacaksın?" buyurmalarıyla bu çarpıcı hitab ve bu keşiften dolayı titremeye başlayan İmam Utberî hemen kürsüye koşup, Hz. Gavs'ın ayaklarına kapanmış ve tevbe ederek o gün hırka-i saadeti giymiştir.

***

Irak müftüsü, sâdıkların önderi ve âriflerin imamı Şeyh Cer Ebu Bekir Abdullah b. Hamza et-Temîmî es-Siddîkî el-Bekrî;

Hız. Gavs-ı Azam efendimizin kerîm halîfelerinden olup, "Envârü'n-Nâzır Fî Ma'rifeti İhbâru'ş-Şeyh Abdülkâdir" namıyla meşhur bir esere sahiptir.

***

Veliyy-i âşık Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Belhî;

Hız. Gavs'ın pek sevdiği halifelerinden birisidir. Henüz pek genç iken kalbine Hız. Gavs'ın muhabbeti düşmekle, Belhî'den kalkarak Bağdat'a gelmiş ve ikinci vakti Pîr'in zâviyesine yetişmiş ve namaza katılmıştır. Hız. Gavs namazdan sonra selâm vermekle, bütün halkın mükâbeleten selamları sırasında Şeyh Belhî Pîr'in huzûruna vardığında Hız. Gavs mütebessimâne ve iltifatla kendisine nazar ederek, "Merhaba ey Belhî, ey Muhammed! Hakk celle ve alâ

bana senin niyetini bildirdi ve makamını gösterdi” buyurmuşlardır. O Tâlib-i âşık bu kudsî sözlerin zevk ve şevki ile titreyip kendinden geçmiş bir vaziyette Pîr’in ayaklarına kapanmış ve o dakikada kendisine nice makamlar ve acâib haller inkişâf etmiştir.

O gece kalbinin mânâ bölümlerinde iki şerefli zât peyda olup, birinin elinde aşk kâsesi ve diğersinin elinde övünç hil’atı vardı. Aşk iksirinin sahibi, “Ey Belhî, elimdeki şarâb meveddet (sevgi) ve yanımdaki melikin elindeki elbise rızâ hil’atıdır. Ben Ali’yim.” buyurmuş ve hil’atı giydirip peymâneyi ihsân etmiştir. Hz. Haydar’ın elinden içtiği bâde kendisine yüce alemleri göstermekle bilcümle melekût ve ceberût makamlarını seyr ve müşâhede eylemiş ve Lâhûtun parlak ayinesi ve ceberût aleminin tavus kuşu, Hatem-i Enbiyâ Muhammedül-Mustafa efendimiz hazretlerini sırr-ı azam makamında ziyaret ve huzûr-u Bâr’de mutlak fenâya ulaşarak Ehadiyet ummânında garbolmuştur.

Hz. Belhî’nin mukaddes nûr-u azamdaki istiğrakı (dalışı) üç sene devam etmiştir, üç sene sonra Hz. Gavs-ı Azam efendimiz Cenâb-ı Şeyh’ih sadrına ellerini koymuş ve Şeyh hâli fark ve beşeriyetine avdet eylemiştir. Hz. Pîr buyurmuştur ki, “Ey Belhî, seni vücûduna döndürmeye, seni kahreden ahvâlin hafifleştirilmesine dair Rabbânî emir sâdir oldu.”

Hz. Muhammed el-Belhî’den (K.S.) nice namdar veliler uyanmıştır.

***

Şeyh Ebû Ömer Osman es-Sarîfenî;

Şânı yüce, dili latif bir velidir. Memleketi olan Sarî-

fen’de bir gece arkası üstü yatak semâya bakmakta iken beş güvercin başucunda uçuşmuşlardır. Bunlardan birisi fâsîh bir dille, “Sübhânallah her şeyin hazineleri Kudret elinden iken, malum miktarda ihsan eder”, diğeri “Sübhânallah “enbiyâsını” halka her şeyi ihsan ve Hak yoluna ihdâ eder (ulaştırır)” diğeri “Sübhânallah enbiyâsını halka hüccet olarak gönderdi. Hz. Muhammed’i (SAV) bütün enbiyâsına en faziletli kıldı”, dördüncüsü “Dünyada ne varsa bâtıldır, meğer ki Hak ve Resûlü için olan ameller müstesna” ve beşincisi “Ey Mevlâlarından gaflet sahipleri, Rabbinize teveccüh ediniz. Rabb Kerîm’dir, ihsan sahibi ve günahları affedendir” demeleriyle Hz. Sarîfenî kendinden geçmiş ve ayıldığı zaman kendisini kâmil bir şeyhe teslim etmek üzere yola çıkmış.

Hangi cihete sefer edeceğini kestiremediği bir sırada bilemediği, göremediği heybetli bir Şeyh yolunu keserek kendisine, “Ey Osman” diye selâm vermesiyle Hz. Şeyh selâmına karşılık vermiş ve ismini bilen bu şerefli zâta kim olduğunu sormuştur. O şerefli zât, “Ey Osman b. Hadram, şimdi Gavs Abdülkâdir’in nezdinde idim, bana “Ey Abu’l-Abbâs dün Sarîfen köyünde Osman namında biri cezbeyle, Dergâh-ı İzzete kabul olundu. Sen de kabul et. Göklerin üzerinde; Merhaba ey kulum, hitâbıyla iltifata mazhar oldu. Nefsini, kendini Hak yoluna ulaştıracak bir şeyhe teslim ahdetti. Git, ona yolda kavuşursan onu bize getir” buyurdu” demiştir.

Daha sonra, “Ey Osman, Abdülkâdir, âriflerin seyyididir. Onun şerefli hizmetine gir ve ona tazim ve hürmet et” diye tavsiye ederek elini tutmuş ve bir anda Bağdat’a gitmişlerdir. Hz. Hızır kaybolmuş ve Hz. Osman tek başına Pîr’in huzuruna gitmiştir. Hz. Gavs, “Merhaba ey Mevlâ-

sının rızâsına kuşların lisânıyla meczûb, ey kesret-i hayr ile mevhûb (kendisine birçok hayırlar verilen) gel” diye iftihat buyurmuş ve daha sonra, “Ey Osman, Allah sana Abdûlgâni b. Nefta namında bir mürid ihsan buyurdu ki, çok evliyanın makam itibarıyla önüne geçecektir” demiş ve Hz. Osman’ın başına Kâdiriyye tâcını giydirmiştir. Şeyhin başı bu değerli tâc ile şereflediği gibi gizli ve ulvî ilimler kendisine keşfolunmuş olmakla melâike-i izâmın tehlillerinden kendisinden geçip aklını kaybedeceği sırada Hz. Gavs elindeki bezi üzerine atmakla aklını sâbit kılarak temkîni tekemmül eylemiştir. Daha sonra Pîr’in sohbetine sımsıkı sarılmış ve yirmi beş sene sonra İbn Nefta hazretlerine Kâdirîyi giydirmiştir.

***

Şeyh-i ârif ve vâiz Ebu’l-Muzaffer Mansûr b. Mübârek el-Vâsîtî Cerrâde;

Kendileri felsefe ve rûhâniyât (psikoloji), bütün ruhlar ve tılsımlar gibi ilimlerde yegane olmakla bir gün huzûra girdiğinde, üzerinde bulunan felsefe meselelerini ihtiva eden bir kitaba nazar atfederek Hz. Gavs, “Ey Mansûr, ne fena arkadaşın var. Haydi o evraka yazılı olan bahisleri sil ve yıka” diye emir buyurmuş, o da, “Peki efendim” demiştir. Şeyh Cerrâde kitaba ifrat derecesindeki muhabbetinden bu emri yerine getirmemiş ve sildim diye yalan söylemiştir. Hz. Gavs, “Kitabını aç” diye buyurduğunda, büyük bir mahcubiyet içinde kitabını açtığı vakit yazılanların silinmiş ve bem-beyaz olarak görünce hayretler içine düşmüş, bunun akabinde Hz. Pîr tekrar kitabını bana ver buyurarak ellerine almış ve açtıklarında, “Hâ işte bu kitapta İbn Harîs’in Fezâil-i Kur’ân-ı yazılmış” demişler ve kitabı Cerrâde’ye iade eylemişler ve daha sonra önce-

den felsefe yazılmışken kendisine silinmiş ve sonra da kendi kendine İbn Harîs'in Fezâil-i Kur'ân'ı yazılmış bu kitaba hayret nazarıyla bakarken, Hz. Gavs kulağını çekeerek, "Bir dana kalbinde olmayanı lisanla söyleyecek misin? Ağzından yalan çıkacak mı?" buyurmuş ve Hz. Cer-râde'yi velâyet makâmına yükseltmiştir.

***

Meşhur seyyâh Şeyh Ebû Abdullah Muhammed Fet-hu'1-Herevî;

Gavs-ı Azam efendimizin ilk hizmetçisi ve hâs mürididir. Bir keresinde Pîr'in huzûrunda geçirmekle nefsini kötölemiş ve ayıplamış ve Hz. Pîr, "Zararı yok ey Muhammed, ömründe bir daha geçirme görmezsin" diyerek o edebli müridin kemâl-i hürmetini takdir buyurmuşlar ve hakikaten Şeyh Herevî bir daha geçirmemiştir. Şeyh Muhammed kısa boylu iken Hz. Gavs kendisine Uzun Muhammed diye hitab etmeyi alışkanlık haline getirdiğinden bir gün, "Ey efendim, ben kısa iken uzun buyuruyorsunuz" diye sebebini sormuştur. Hz. Pîr, "Ömrün uzun ve seyahatlerin ve müşâhedelerin uzundur" buyurmuşlar ve gerçekten Hz. Herevî yüz otuz sene yaşamış ve cihanın her tarafını tamamen seyr ve seyahat eylemiştir.

***

Seyyid-i Şerif Ebû Abdullah Muhammed Hızır el-Hü-seynî el-Mevsilî;

Cenâb-ı Seyyid, Hz. Gavs-ı Azam efendimizin husûsî teveccühlerine mazhar olmuş bir halifesidir. Gavs'a hizmette bulunan havâssmdandır. 560 senesinde Hz. Pîr kendisine, "Ey Hızır, Musul'a git. Sulbündeki evladın orada sudûr edecek. İlk oğlunun ismini Muhammed koy. Bağ-

dat'lı Ali isminde amâ bir hâfızdan yedi ayda Kur'an hıfzına muvaffak olacaktır. Sen de 94 yaşında iken Erbil'de vefat edeceksin" buyurmuş ve bütün söyledikleri aynen gerçekleşmiştir.

***

İbnü'l-Hammâmî ismiyle tanınan Şeyh Ebu'l-Hasen Ali;

Aslen Şam'lı olup, çocukluğunda korkunç bir rüya görmüştür. Şöyle ki, sular kan ve irin, balıklar yılan olmuş Şam'ı basmış, çocuk korkusundan şaşırmış, evlerinin damında bulunan bir zât elindeki yelpâzeyi uzatarak kendisini dama almıştır. Çocuk, "üzerinde âlî olanın hakkı için kimsin, söyle" demesiyle, "Ben senin Peygamberin Muhammed'im" buyurmuş ve çocuk ayaklarına kapanıp, "Yâ Resûlüllâh, bana dua et. Kitâbullah ve Sünnet-i Şerîfin üzerine olayım" diye yalvarmıştır. Hz. Fahr-ı kâinat efendimiz, "Evet, Abdülkâdir şeyhindir" buyurmuşlar. Ve bunu üç kere tekrar eylemiştir. Ertesi gün rüyasını pederine söylemiş ve pederi hayırhâh ve itikad sahibi bir adam olmakla oğlunu Bağdat'a götürmüştür. Pîr'in zâviyesine ulaştıkları vakit insanların izdihâmından arka saflarda kalmışlar ise de, Hz. Gavs onları işaret ederek, "Huzuruma getiriniz" demesiyle bunları halk omuzlarına alarak Hazret'in kürsüsünün önüne kadar öylece götürmüşlerdir. Pederi önde, mahdumu arkada olarak kürsünün basamaklarında durduklarında Hz. Pîr pedere hitâben, "Ey ahmak, delilsiz gelmedin" demiş ve gömleğini ona giydirmiş ve daha sonra Hz. Ebu'l-Hasen'e takkesini ihsân eylemiştir. Peder Ebu'l-Hasen Hazret'i gömleğini ters giydiğinden çıkarıp yön tarafına giymek arzu etmiş ise de, bazı kimsele acele etmesini ve Hz. Pîr vaaz kürsüsünden indinden

sonra ortalık tenhalaşacağından o vakte kadar tehir etmesini tavsiye etmişlerdir. Hz. Pîr vaazın bitiminde gayb ehlinin çokluğu sebebiyle, “Kubbetü’l-Evliyâ” namıyla bilinen odaya girmişlerdir. İşte o aralık halkın biraz azalmasıyla Hz. Ebu’l-Hasen’in pederi gömleği çıkarıp yönünü giymeye kalkışmış ise de, gömleğinin ters değil de yön olduğunu görmesiyle, bu harika üzerine kendisinde cezbe zuhûr etmiş ve bir çok halk cezbenin sirâyet etmesiyle ızdırâbe düşmüştür. Hz. Gavs, Ebu’l-Hasen’i ve Pederini Kubbetü’l-Evliyâ’ya celbederek, “Bunda şaşıracak ne var, bir kimsenin rehberi Resûlullah ve şeyhi Abdülkâdir olursa ondan kerâmet uzak görülmez” buyurmuş ve yüksek nisbetlerini gerek Hz. Ebu’l-Hasen’e ve gerek pederine ihsân buyurmuşlardır.

***

Şeyh Kadîbü’l-Bân Mevsilî;

Ahvâl-i fâhire (övülen haller) ve kerâmât-ı bâhire (ap-açık kerametler) sahibi, gayb ehlinin reisidir. Gavs-ı Azam efendimizin veziri ve en hususî muhibbânındandır. Bir gün şeyhlerin en meşhurlarından ve evliyaullahdan olan Ali el-Kureşî hazretleri Musul’da evinde istiğrak halinde yatan Kadîbü’l-Bân’ı ziyarete gitmiştir. O hazret beşeriyette olmadığından Şeyh Kureşî sahve (uyanıklığa) gelmelerini ümid ile bir tarafa oturmuşlardır. Biraz sonra Şeyh Ali şöyle müşahede etmiştir; Kadîbü’l-Bân’ın vücudları büyümeye başlayarak evi doldurmuş taşmış, hari-kulâde bir cesâmet kazanmıştır. Bu haldeki manzarası Şeyh Ali’ye korku ve dehşet vermiştir. Daha sonra küçülmeğe başlayarak bir serçe derecesine inmiş ve nihayet esas şeklini almıştır.

Biraz sonra kendine gelmekle Şeyh Ali Kureşî, Hz.

Kadîbü'l-Bân'a müşahedesini arz ederek sebeplerini soruştur. Hz. Meczûb, "Ey Ali gördün mü? Madem ki gördün, behemahal amâ olursun! İlk müşaheden zamanında Cemâlinin tecellisiyle Hak bende idi. İkinci müşâheden esnasında ben Hakk'ın Celâlinin tecellisiyle yanında idim" buyurmuş ve hakikaten Şeyh Ali el-Kureşî hazretleri ömrünün geri kalan kısmında amâ olmuştur.

Bir gün "Tenbih" isimli esere şerh yazan meşhûr allâme İmam Kemâlüddin b. Yunus huzurunda ulema ve fakahâ ile beraber Şeyh Abdullah el-Mardînî de oturmuş idi. Ulema şiddetle Hz. Kadîbü'l-Bân'ın aleyhinde bulunmuşlar ve İmam İbn Yunus da onları tasdik etmiştir. Onlar henüz sözlerini tamamlamadan mecliste Kadîbü'l-Bân, İbn Yunus'a, "Ey İbn Yunus, sen Allah'ın her bildiğini bilir misin?" demekle İbn Yunus, "Hayır" cevabını verdiğinde Hz. Şeyh, "İşte ben senin bilmediğin alemde dahilim" buyurmuştur. Şeyh Mardînî zaten velâyete vâkıf bulunduğu cihetle Hz. Kadîb'i takip etmiş, tayy-ı mekan ve velayetiyle ilgili bir çok garib hallerini müşahedeye muvaffak olmuştur. Seyyid Şerif Abdullah el-Hüseynî el-Mevsılî nakletmişlerdir ki, Musul kadısı Hz. Kadîbü'l-Bân'ı karşı büyük sû-i zan beslediğinden Musul sultanına söyleyip adı geçen zâtı hapis ve sürgün ettirmeyi kalbinden çıkarmazdı. Bir gün sultana işi anlatmak üzere saraya yöneldiği sırada, sokakta Kadîbü'l-Bân'ı görmeye içinden, "Şuralarda bir kaç kişi olaydı şu Kadîbü'l-Bân'ı tevfiğ ederdik" demesiyle Hz. Kadîbü'l-Bân her adımında başka bir insan şeklinde görünmeye başlamıştır. Kadîb, birine bir adımda Acemli bir fakîh, diğerinde oduncu bir köylü, diğerinde ihtiyar bir tacir görünmekte idi. Hz. Meczûb kadıya demiştir ki, "Ey kadı, bu

gördüklerinin hangisi Kadîbü'l-Bân idi? Sokakta adam olaydı kimi tevfiik edecektin? Acemi mi, Kürdü mü, genci mi, ihtiyarı mı?" Bu parlak keramet üzerine Kadı, hazretin ellerini öperek istiğfar etmiştir. Hz. Kadîbü'l-Bân, Adviiye tarikatı pîri ariflerin kutbu Adiy b. Müsâfir hazretlerinin Hekâr dağlarındaki zaviyelerine sık sık gider ve ekseriya orada aylarca istiğrak halinde kalarak bir şey yemez içmezdi. Hz. Adiy yüzünü öperek, "Mübarek olsun ey Kadîbü'l-Bân, mübarek olsun" buyurur, ziyaretçi ve müridlere, "Veliyy-i kâmile selam verin" diye tenbih ederdi. Salih amelleri insanlardan gizli kaldığı için, asrında en fazla tenkide ve tekfîre düçar kalan veli, Kadîbü'l-Bân idi. Bir gün Hz. Adiy'nin zaviyesinde herkesle namaza durmuşken, bitirmeden namazı bırakmış ve "İmamınız beni yordu. Burada Şam'a, Şam'dan Bağdat'a gitti. Bağdat'tan Mekke'ye giderken kendisini Akabe'de bıraktım" buyurmuştur. Hakikaten imama sorulduğunda, namaz esnasında fikren Şam, Bağdat ve Mekke'yi dolaştığını itiraf etmiştir. Hâlinin (tarikat sülûkunun) başlangıcında, Dînserî'de baytarlık yapmakta olan Ebû Abdullah Yunus el-Baytar ed-Dînserî hazretleri nal çakarken at tepmekle yaralanmış ve bunun sonucunda Musul'da vefatına dair bir yalan haber yayılmış, bunun üzerine haberi duyan validesi ağlamaya başlamış ve o aralık Hz. Kadîbü'l-Bân evin kapısını çalarak, "Boş yere ağlama, oğlunu at tepti, yaralandı. Fakat ölmedi, sağdır" buyurmuş ve daha sonra gelen haberlerden Hz. Şeyh'in sözlerinin doğruluğu ortaya çıkmıştır. Gavs-ı Azam'ın huzurunda bir gün Hz. Kadîbü'l-Bân hakkında söz geçtikçe, "Cenâb-ı Hak ile hâl sahibi bir veliyy-i mukarreb ve siddîktir" buyurmalarıyla bazı hazır bulunanlar o zâtın farzları eda eylediğinin girmediğinin ileri sürülmesiyle, "Siz göremezsiniz, lakin o

eda eder. Ben onu daima Kabe'nin huzurunda beş vakit namazı eda eder görmekteyim" buyurmuştur.

Bu kerîm zatlardan başka Gavs-ı Azam'ın yüksek nezdinde bir çok vakitler bulunarak, kudsî kelimelerini sonradan gelenlere ulaştıran Kadireyye halifelerinin en meşhurları aşağıda zikredildiği gibidir; Şeyhin hizmetkârı Muzaffer İcmâl, Ebu Muhammed Şâvir Sebtî, Bevvâb İbâd Ebû Bekir Hammâmî, Ebû Muhammed Dâvud, Ali el-Hubbî, Sıdika Bağdâdî, Ebû Muhammed Yunus İbn Yahyâ Hâşimî, Ebû Suud Ahmed el-Harîmî el-Attâr, Ebû Abdullah Kâidü'l-Avânî, Muhammed b. Abdüllatîf Termisî, İmrân Kümeymâtî, Abdümelik Zeyyâl, Muhammedü'l-Ezher es-Sarîfenî, Ebû Muhammed Müferrec Nisânî, Seyyid Ebu'l-Fenah Hâşimî, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Ganiyye, Ebu'l-Hafs Ömer el-Gazzâl, Halli es-Sarsarî, Ali b. Abdurrahmân el-Haddâd, Ebu'l-Berekât Ali Feth Bağdâdî, Ebu'l-Fütûh Nasr İbnü'l-Hudayrî, Kassâr... Kaddesâllâhü esrârahüm.

***

Pîr'in evlâd-ı kirâmı;

Hız. Pîr efendimizin on üç evladı olup, bunların on ikisi erkek, birisi kızdır. İsimleri şu şekildedir;

Seyyid Şeyh Abdülvehhâb, Seyyid Şeyh Fâzıl Abdülcebbâr, Seyyid Şeyh Abdülgafûr, Seyyid Şeyh Abdülganî, Seyyid Şeyh Sâlih, Seyyid Şeyh Muhammed, Seyyid Şeyh Musa, Seyyid Şeyh İsa, Seyyid Şeyh İbrahim, Seyyid Şeyh Yahyâ, Seyyide Emetü'l-Cebbâr el-Ulviyye Fâtima... Kaddesallâhü esrârahüm.

Bu kerîm seyyidler, yüce pederleri Hız. Gavs'dan ve zamanları ulemây-ı kirâmından şer'î ilimler ve diğer ilim-

leri tahsil etmişler ve Hz. Pîr'den Kâdiriye hırkasını giymişlerdir. Her birisi ömürlerini hizmet-i ümmete ve umumun menfaatine vakfetmişler ve nice talebeleri irşâd eylemişlerdir. Bilhassa Seyyid Abdülvehhâb ve Seyyid Abdürrezzâk hazretleri irşâd ve keramet kudretiyle nâm sahibi olmuşlardır.

HU BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

—CENABI ABDÜSSELAM EL-ESMER
VE ARUSIYEİ SELAMİYE—

Bu tarikat, mecnun esrarı enbiya velmürselin, gavsul-lah fil âlimen, kutbussalihin es seyyit el şerif Abdüsselâm-ül Esmer eşşehrül füturi el hasen kaddesei sırrahul celi efendimiz hazretlerine mensuptur.

Sülâlei tahireleri, ahfadı İmam Hasandan cenabı Süleyman el Gazi'ye dayanır ki, gazii müşarün ileyhin mensubini kiramına “fütürî” ve çoğulu ile “fefatır” denilir. Fefatırın ekserisi mecazibi ilâhî ve behilidir (hayır ve iyilik seven, soyu temiz). Abdüsselâm kaddese sırrahu Selâm efendimiz bir velii mader zat olup rahmı madere düşmezden önce zuhurları, kutbul hakika ve şeyhil tarika Zülkarneyn Ebul Abbas Ahmed bin Arus tarafından haber verilmiştir.

Şöyle ki, fefatırını kiramdan Selim Füturi hazretleri, cenabı Gavs bin Arus'un siyeti velâyetlerini duyduktan sonra yüce sohbetleri ile teberrük ve teşerrüf etmek emeli ile Tunus'a gitmişlerdir. O vakit Tunus'a hükmeden emir Hafasa'nın gelen gurabayı, mahsusen bina ettirdiği bir misafirhanede 3 gün ziyafet etmek adeti olmakla hazreti Selim'i dahi öyle misafir koymuştur. Tesadüfen misafirhanede diğer iki misafir daha bulunup bunlar ise hayırlı guruhundan olmadıklarından, hazreti Selim'i uyuyor zann

ile aralarında müşavere edip misafirhane kurbundaki Isıltıplandan (ahırlardan) sultan Hafasa'nın atlarından birini çalıp savuşmuşlar. Hakkın sırrı settariyetini unutmayan hazreti Selim suçluları ele vermek, hareketlerini ihbar etmek cihetine gitmemiştir. Ertesi gün atın çalındığı meydana çıkmış ve hazreti Selim hırsızları ihbar etmeyerek sü-kût eylediğinden, hırsızlığa iştirakle itham edilmiş ve teş-hir edile edile mahpese götürülmüştür.

Hazreti Selim bâtından (Ya Arus, ben seni kutbu evliyasın diye ziyarete geldim. Bana böyle mi muamele edilmeliydi) diye şikayet eylemişler. Cenabı Selim mahpese ilka edildiği sırada, sultan yanında fevkalhad haizi itibar olan hazret bin Arus, çalınmış atın bulunacağını beyan ile mahpusun nezdine getirilmesini sultana söylemiş ve kendisini zaviyeye davet eylemiştir. Evvelâ Cenabı Selim salıverilerek huzuru bin Arus'a gönderilmiştir. Hazreti Gavs Cenabı Selim'e cüz'i bir para verip bir merkep satın almasını emretmekle hayvan satın alınmış ve zaviyenin bahçesine bağlanmıştır. İşte o sırada sultan zaviyeye gelmiş ve atı sormuştur. Hazreti Gavs onun bahçede bağlı olduğunu söylemesi ile sultan adamlarına atı getirmelerini emretmiş ve onlar bahçeye gitmişlerse de yalnız bir zayıf eşek gördüklerinden hayrette sultanı arzı keyfiyet etmişlerdir. Lâkin hazret bin Arus hademinin gözlerin yanılmış olduğunu beyan ile teklifi mucibince sultan ve maiyeti bahçeye girdiklerinde evvelce görülen zayıf merkep yerinde çalınan atın bağlı olduğunu görmüşlerdir.

Hazreti Selim bu keramatı aliyeyi görmesi üzerine istiğfâr ekmiş, hazreti Gavsa mürit olmuştur. (Hazreti bin Arus) “Ya Şerif memleketine avdet et. Selime Dürriye adındaki mübarek hanımı zevcen kıl. Sulbünden doğacak

tertemiz çocuğun zuhuru zamanı geldi. Bu çocuk mazhari envar ve evliyanın gözünün nuru olacak. Karalar ve denizler anın vücudu ile şeref bulacaktır” buyurmuş ve hazreti Selim ba’del avde hazreti Dürriyeyi nikahlayarak o vücut dünyaya ayak basmıştır. (*)

Rivayet edildiğine göre seyyid Selim, mahdumu seyyit Abdüsselâm’ı beş yaşında iken Ahmed bin Arus hazretlerine götürmüş ve Cenabı Pîr bin Arus, o Gavsı ismet nümayı ilâhî mekân ve nanelere gark eylemiş ve ona gaip ten birçok meyvalar getirmiş ve yedirmiştir. Tunus’tan avdetini müteakip seyyit Selim vefat eylediğinden Cenabı Pîr efendimiz yetim kalmıştır.

Terbiye ve iaşelerini amucası deruhte eylemiştir. O veli mader zat yedi yaşma girdiği vakit ulûmu diniye tahsili için amucaları tarafından bir şeyhe teslim edilmek istenilmiş ise de Hazreti Abdüsselâm “Ya âmi, ben ferşten arşa kadar avalimi hazirai kevnîyeyi görüyorum. Kelimetullahı okuyorum” buyurması ile ammisi bu kelâmî azîm hale şaşırarak beraber, seyyiti kâmilini evliya-ullahtan ve pîrânî tarikten hazreti Zerruk’a ulaştırmıştır.

Hazreti Zerruk “bu şerif âlî kaderin, terbiyesi şerifi Abdülvahit Dükkali hazretlerine bahşedilmiştir. Ana gö-

(*)Hazret-i Pîr Efendimiz iki yaşında iken yetim kalmıştır. Dünyayı teşrifleri tarihi Hicrî Rebiyülevvel ayının Pazartesi günü olup, Hicrî 981 mübarek Ramazan ayının Perşembe akşamı Hakk’a yürümüşler ve mübarek Cuma günü sırlanmışlardır. Babasının ismi es-Seyyid Selim İbni Muhammed İbni Salim yani kısaltılmışı Seyyid Selim’dir. Annesinin adı Seyyide Selime Dürriye’dir. İmam Hasan Efendimizin torunudurlar. Hazret-i Pîr Efendimiz annesini “İyâde” diye çağırılmış. İyâde’nin mânâsı ise ‘Bayramda’ demektir. Zira, mübarek annesi Seyyide validemiz bayram günü dünyaya gelmişlerdir. Annesinin babası evliyaullah hazeratından es-Seyyid Şeyh Abdurrahman bin Abdülvahid bin Abdülkadir bin Seyyid-i Abdüsselâm ibni Veşiş hazretleridir. A.F.M.F.E.

türünüz” buyurmasıyla Cenabı Seyyit, Hazreti Abdülvahid’in medresesine tevdi kılmıştır. Meselâ medreseye icabeden suyu talebe kurbalarla münavebeten taşımakta olduklarından, nöbet hazreti Seyyide gelince kurbalar kendi kendine dolar ve desti gaip tarafından taşınır idi.

Meşrebi âlilerinde cezbe galip olduğundan çok vakitler nurlara dalar ve kendinden geçerdi. Birgün ise istiğrakı müteakip bendir tabir olunan deflerden bir tanesini çalarak sema’ a başladığı görülmekle rüfekası, şeyh Abdülvahit hazretlerine ihbarı keyfiyet etmişlerdir. Hazreti Abdülvahit zahir şer’ e dahi gayet itina eder bir zatı şerif olmakla hazreti Seyyid’ i tevbih etmiş ve bendiri eline alarak paralemiştir.

Biraz sonra hazreti Seyyid’ in diğer bir bendiri çalmakta olduğu görülmekle hazreti Abdülvahit tarafından yeniden parçalanmış ise de memlekette bendir satan bir tüccar, bendir yapan bir kimse yok iken yine hazreti Seyyid’ in elinde bendir görülmekle bu defa hazreti Abdülvahit, hazreti Gavs Abdüsselâm efendimizi huzuruna celple “Ya Abdüsselâm! Zahir şeriat bendir çalmağı müsaade etmez. Ben de seni bundan vazgeçireceğim” diyerek Seyyidi tenbih ile bir kör kuyuya halvete koyup, kuyunun ağzını bir cesim taşla kapatmıştır. Halbuki biraz sonra şehir kenarından bendir sesi gelmekle tahkik edilince hazreti Seyyid’ in ağaç altında bendir çalarak sema ve vecd içinde olduğu görülmüş. Ve mahpus bulunduğu kuyu üzerindeki taş ise evvelki gibi kuyu ağzını setreder bulunmuştur.

Hazreti Şeyh Abdülvahit bu keramâtı, müşahade ile beraber behamehal Seyyid’ i bendir çalmadan men’ e niyet eylediğinden, esbabı hasene aradığı bir sırada şeyhleri Ebu Re’ es Fethullah Kırvanî zaviyelerine teşrif etmiştir.

Hazreti Abdülvahit müridi Abdüsselâm'ın bendire iptilâsından şeyhi Fethullaha şikayet etmekle, hazreti Fetullah “hele çağırınız, huzurumuzda çalsın. Bakalım nasıl şeydir” buyurmaları üzerine hazreti Seyyid’i celbetmişlerdir. O meczubu aşkı-mevlâ, o kutbu meveddetnüma ellerinde bendirleri ile meclise teşrif buyurup çalmaya başladıkları gibi, hazreti Abdülvahit’i aşkullah istilâ eylemekle iradesi dışarda kıyam ile tecezzüp ve tevacüde koyulmuşlardır. Alemi farka kadem bastıkları vakit hazreti Seyyid’i bağrına basarak “oğulcağızım, fazlı Mevlâyâya nihayet yoktur. Sair müridanıma izin vermemekle beraber seni, Allah zemzemesi ile inleyen bu bendiri acibeyi nümayı çalmadan men etmiyorum” buyurmuştur.

Abdüsselâm el Esmer efendimizin tarikatı aliyeleri (Arusiye) namını taşımakta olup Tunus’ta zuhur eden kâmil ehlullahtan hazreti Ahmet Zülkarneyn bin Arusa mensuptur. Ahmet bin Arus hazretleri iptida emirlerinde sultanı mağrıp Ebumedyen Şuayip hazretlerinin tarikatlerine mensup idiler ki, ismi (Medyeniye)dir. Sonra Horasan’dan Afrika’ya izam buyurulmuş olan Fettullah’ıl Ace-miyil Horoasani hazretlerine intisap eylemiştir. Hazreti Feytullah, tarikatı Ethemiyeye ve Çeştiye ricalinden olup Sabir Çeşti hz.leri ile pirdaş idiler. Ahmet bin Arus, Fetullah’tan tacı hilâfet giydikten sonra teberrük suretiyle tarikatı Şâzeliyeden istihlâf olunması ile (yerine geçmesi ile), tarikatları Medyeniye, Şazeliye ve Çeştiye esrar ve envârını camidir.

Her ne kadar Abdüsselâm hazretlerinin tarikatları “Arusiye” namını taşımakta ise de elyevm bütün Arusilerce piri tarikat kendilerini tanımakta ve usulü aliyeleri üzerine zikir icra edilmektedir. Filvaki kendilerinden evvel

Arusiyede bendir çalmak ve tevacüt usulü yok idi. Şimdi ise Arusilerde bendiri, levazımı âyin ve süluktan addederler.

Bundan maada Abdüsselâm el Esmer Hz.leri Gavsül âzam ve Sultanı evliya Abdülkâdir Geylâni efendimizin ruhaniyetlerinden pek ziyade istifade buyurmuşlar ve tekemmül eylemişlerdir. Pirâmı izam, haleti vecd ve vahdetle manzumelerinden itibaren pek mütenevvi ve âli sözler söylemişler ise de “ben Abdülkâdir’in aynıyım” buyurani ederd.

Abdüsselâm-el Esmer Hz.leri bir kasidelerinde

“Ve bahri bahr Abdülkâdir bahri vahit
Tegâse bin nas fi küllü beldetin.”

buyuruyorlar, (tegâse-iki gavs). Bir büyük kasidelerinde ervahı evliyadan müteşekkil bir meclisi âlide, huzuru Gavs Abdülkâdir’e nasıl dahil olduğunu ve kendilerine has olan meratıp saltanatın ne yolda tevciye buyurulduğunu zikir ediyorlar. Böylece, “Arusiyei Selâmiye” namını taşıması lâzım gelen tarikatı Abdüsselâm’ın, envarı Medyeniye, Şâzeliye, Ethemiyeye ile beraber esrarı Kadiriye dahi ihtiva eylediği tezahür eyliyor. Tarikatı Abdüsselâm’daki evrad ve usulü sema son derece cazibedardır. Pek muhtasar olan evradın kutsiye a’caz ve icazı öyle bir derecededir ki, yalnız anlayıcı bir kulakla dinlemek pek çok hakikâte ulaşmak için kâfidir.

Evraddan şu parçacığa bir nazar atalım:

Lâ ilâhe illallah, el mevcudu fi küllü mekân,
Lâ ilâhe illallah, el mezkûru fi küllü lisan
Lâ ilâhe illallah, el ma’rûfu bil ihsan
Lâ ilâhe illallah küllü yevmin hüve fi şe’n

Erbabı zevk ve irfan bu tertipdeki nezahat ve zerafete hayran olurlar. Evratda bir usulü salat vardır ki bu derece şevk verici bir sureti tasliye görülmemiş denilse yerindedir. Filvaki herşeyin mahiyet ve ve mukadderatı vereceği tesirle takdir olunur. Salâtı selâmiyede öyle bir aşkı bitemlik, öyle bir samimiyeti âşıkane mevcuttur ki, onu tilâvet eden bütün manasiyle tasliye ettiğini hisseder. Ve hediye-sinin vasılı ıtlâı Muhammedi olduğuna kanaat gösterir.

Hazreti Abdüsselâm efendimiz, Gavs-ı Âzam efendimizin barikai imdat ve tasarruflarını, hazreti Seyyit Rufai efendimizin hilm ve hârikalarını, Hazreti Seyyit Bedevi efendimizin rahm ve şefkatlerini, Hz. Seyyit Şazeli ve Seyyit Dessuki efendilerimizin varidat ve sehalarını vücudu pür sütunlarında cem etmiş, aktab ve ağvası ilahiyenin celi âsarı ile zuhur edenlerden bir piri dest-gâr (yardımcı), bir şeyhi binazırdırlar (her yere yetişendirler). Yüce yoluna yapışan bir fakir ebeden hâsır kalmaz. Tam kutsileriyle istimdat eden bir fakir asla mahrum bırakılmaz. Vallah ve ve fallah ummanı fazl ve keremden atsan (susuz) kimse dönmez.

Mazharı nuruselâm füturi Abdüsselâm efendimiz müridine kemali ref'etinde (merhamet ve esirgeyiciliğinde) bi-nazir ve setri nevakası fukurada mazharı ismi settar kaddirdirler. Ef'ali aliyelerinin herbiri keramat doludur. Siyadetine bir alâmet iken bu ef'al o kadar teklifsiz ve o kadar sütrei tevazu ve ıtlak ile şerefzâr olur ki şiddeti zuhurunda adeta göze çarpmaz. Her kim bir hâli ıztrârda (çaresizlikte) elini başına koyup da (ya Esmer, ya Abdüsselâm) diye nida etse mazharı imdat olur. Hayatı saadetlerindeki, tasarrufu kutsî ve gavsanîleri nasıl ise darihi şerafetlerindeki (soylu kabirlerindeki) tasarrufları da aynı kudret ve

kuvvettedir.

Bir kasidelerinde

Kurumuş kemikleri dirilten Rab şâhidimdir ki,
Yevmî zehamda havli mahşerde müridimi bırakmam.
Ey müridim sana hiçbir hasut bir fenalık edemez,
Hali ıztırarında “Ya Abdüsselâm” diye eda et.

buyurmuşlardır.

Hakka ki; o sadıkul vaadın o kerimin, bu vaadını her daim encaz buyurduğu, binlerce halkın her gün müşahade eylediği bir şeydir. Kerameti aliyyelerine tâdat mümkün değildir. Hayatı zahirei aliyelerindeki keramati celilerinde bir ikisini berayı teberrük derc edeceğiz. Müridanından birisi gayet acip tabiatlı bir zat olup evinde beslediği bir horoza âşık olmuştu. Bu horozu çalarlar, yerler kokusu ile geceleri sema’da hazır bulunamazdı. Bir gece kendisine şevk galebe ederek, çarnâçar zaviyeye gelmiş. Ve sema’da hazır bulunmuş ise de avdetinde horozun yok olduğunu görmeye ertesi gün koşarak huzuru Seyyide gitmiş. Çocuklar gibi ağlayarak “Ya Seyyit! Horozumu çalanı bul” diye niyaza başlamıştır. Hazreti Seyyit saf müridi nezdine alarak sokağa çıkmış ve tesadüf ettikleri adamlardan birine “ya filân, müridimin horozunu niçin yedin” demesi ile merkum şiddetle inkâr etmiş ise de Hz. Seyyit merkumun karnını meshetmekle horoz avazı çıktığı kadar ötmeye başlamış. Bu vak’ai lâtifeyi müteakip hırsız tövbe edip salihine iltihak etmiş, hem de horoz müptelâsı bu tuhaf iptilâdan vazgeçmiştir.

Zileytin kasabasında bir zat diğer bir adama mühim bir meblağ tevdi edip Hicaza gitmiş. Avdetinde parayı tevdi ettiği adam vefat etmiş olduğundan ve parayı bırakanın

şâhidi bulunmadığı gibi müteveffa bu bapda evlâdına bir vasiyet bırakmadığından biçare adam müflis kalmış. Ve nihayet Hz. Seyyid'e müracaat ve eteğine sarılarak hakkını izhar için inaniyetini istirham eylemiştir. Hazret, müteveffanın evlâdını celb ile işi tahkik ettikten sonra zahireye ile tasfiyesi mümkün olmadığı anlaşılınca müddei ve müteveffanın oğulları bir kalabalıkla kabire gidilmiş ve orada Hz. Pîr mütevaffaya hitaben “ya filân, biiznillah kalk, bize hakikati söyle” buyurmaları ile mütevaffa kabirinden kıyam etmiş ve “müddet haklıdır. Evlâtlarıma vasiyet etmeye vakit bulamadım. Bendeki emanet akçesi evimin filân köşesinde saklı, gömülüdür” demiş ve yine hâbi ebedisine dalmıştır.

Zahiren alemleri şuhutdan ihtifa eyledikten (yürüdükten) sonra dahi kerameti celileri aralıksız birbiri ardından dalgalar gibi gelmektedir. Pek yakın zamanda zuhur eden kerameti kutsiyelerinden iki tanesini de derci vazife görüyorum. Hz. Seyyid'in isimlerini zikir ve ruhaniyetlerinden istimdat; Cezayir, Tunus, Sudan, Trablusgarb gibi geniş bir hatda o derece yayılmış ki, hatta yahudi ve hristiyanlar da çocuklarına varıncaya kadar hali ıztırârda “Ya Esmer, Ya Abdüsselâm” diye nida eder. Tunus agniyai ticaretten bir yahudinin zevcesi beş yaşında mahdumu ile beraber hanelerinin üstündeki daraçada otururken çocuk oynaya oynaya kenara takarrup etmiş ve bir aralık muvazenesinin kaybederek aşağıya kaymıştır. Evladının bir ölümü muhakkaka mahkûmen düştüğünü gören kadıncağız dil hıraş bir eninle “Ya Abdüsselâm” diye feryatla, bayılmıştır. Aşağıda hizmetçiler koşmuşlar. Hanımlarının yüzüne su serpererek ayıltmışlar ve kadıncağızdan çocuğun 3 kat bir binanın bâlâsında sukûtu haberini alarak ve ağlayarak mi-

ni mini yavrunun ezilmiş nâşını getirmek üzere aşıya koşmuşlardır. Halbuki sokağa çıktıkları ve kemali tahayyürle çocuğun kaldırım üstünde oynamakta olduğunu görmeleri ile müjde tebşirat feryatları ile biçare madei teselli etmişler ve kadıncağz kendini sokağa fırlatıp nevadını bağına basmıştır. Beş yaşında bir çocuğun bu kadar yüksek bir mevkiden düşüp de hiç bir şey olmaması bir hârîka olmakla çocuktan sorulmuş. O masum ise “bir şeyh baba beni kucağına aldı, yerde düşmedim, sonra beni yere kendisi oturttu” demiştir. Hz. Seyyid’in bu imdat ve inâyetine şükranе olarak tacir yahudi gayet müzeyyen ve altın suyuna batırılmış bir sanduka imal ettirip Zileytime irsal etmiştir.

Sanduka türbei saadetin kapusundan sığmadığından kapı önünde bırakılarak ertesi gün ustalarla giriş kapısının tevsiine karar verilmiş ise de, ertesi sabah medhal eski hâlinde bulunmakla beraber, sandukanın kabrin üzerinde bulunduğunu binlerce şuhud, kemali hayretle müşahede etmiştir. Vak’âi âtiye de ulûvü inayetlerine delildir.

Zileytime tahsili ilim ile meşgul bir fakir bir gün nâsılsa icbarı nefisine dayanamayarak, ileride eline para geçtikçe sahibine bedelini vermek niyeti halisesi ile ve niyetine Hz. Seyyidi kefil göstererek bir adamın bahçesinden biraz taze hurma toplamış yemiştir. Hurması alınan adam ayak izlerinden alanın o talip fakir olduğunu keşfetmiş ise de bir delîli-kâfi görülmemekle müddei gönlünü rahatlatmak için alanın harimi-Seyyid Abdüsselâm üzerinde hurmayı çalmadığına yemin etmesini talep etmiştir. Bu fakir ise bu zilleti itirafa bir türlü cesaret edemediğinden kalbinden “Ya Seydi, niyetime Allah ve Nebisi ve Sen velisi vakıfsınız. Ben de bu sırkati def’i rucû için ihtiyar ettim.

Lâkin elime para geçer geçmez bedelini vermeye azmetmiştim. Ya Seyyit, sana sığındım” demiş ve badehu hurmayı sirkat etmediğine yemin etmiştir. Müddei ise sârikın bu adam olduğuna emin bulunduğundan bu yemine kanaat etmeyerek yakın mesafede medfûn, celâdetle meşhur bir velinin makberi üzerinde yemin etmesini ısraren iddia ve talep etmiştir.

Tâlibi sârik orada aynı yemini tekrar etmişse de dera kap elleri hareketten kalarak çarpılmış ve sârik olduğu tezahür ederek rezil olmuştur. Bunun üzerine o biçare hârîmi Seyyide avdet ederek “Ya Seydi, ya Seyyit. Bakınız beni ne hale koydular, kabahatımı keşf ve namusumu mahvettiler. Ya ben senin âmanına sığınmış ve Senin dameni inayetle kabahatimi setr etmiştim.” diye ağlayarak şikâyete başlamış. O gece başını Seyyid’in eşiğine başını koyarak yatmıştır. Ertesi gün sabah namazı zamanı yer altından gelen bir sedayı müheyyip işitilmiş ve akabinde tâlibi sârikın kolları iadeyi hayat ettiği gibi anı çarpan velinin türbesinden ve türbesi civarındaki hurmalık vesaire gibi ümrandan eser kalmamış ve hatta türbesinin mevzii bulunamamış. O taraflarda bir parça kumdan başka bir şey görülmemiştir. Elan dörtyüz senelik o kariyeden hiç bir eser bulunamaz. Demek ki “tasarrufu Seyyid”, o velî-keşşaf-uyubu divanı sahilinden silmiş ve türbesini de sathı arzdan söküp atmıştır.

Ya Rabbena bihakkın fazlu va’dı sermedi
 Ya Rabbena bihakkın şefaati Ahmedi
 Ya Rabbena bihakkın pençei Âli Aba
 Ya Rabbena bihakkın enbiya ve evliya
 Ayırma bu gedayı dergâhı rahmetinden
 Budur senden dilediğim kemali ref’etinden

Evliyana köle et ta ki kulun olayım
Arşı Fuadımda seni bî nişan bulayım

Velhasıl O kutbu ve O nuru selâm, O piri himem (hikmetler) hazretlerinin menkibesi yazmakla tükenmez.

Celâlet şanları sözle ifham olunmaz. Heman Mevlâm sâdıkını, ceddi âlâsının şefaâtından ve kendisinin nazarı inayetinden dür etmesin.

Kaddesallahusırrahul celî Hz. Gavs Esmerin enfâsı aliyeleri (yüce nefesleri) pek çoktur ki bunlar milyonlarca halkın tesellî ve tecellisine vesile-i inayet olur. Hazreti Pîr'in kasaid ve gazeliyatı bazan lisanı avam ve lisanı mahalli ile, bazan da lisanı fesahatle yazılmıştır. Lâkin ilk iki nevi nefeslerinde dahi azim bir zevk ve cazibe vardır.

Kaside-i Aşkiye

- 1- Nebden bi ismil vâhidil vahdân
Sübhone Huve alimül esrar
Ve musalli alel Hâşimiyyül Adnani
Ahmedün Muhammedün şârikul envar
- 2- Ene Huvel Esmerrüs-Semeran
Ene Huvet-tâbi'ut dinar
Ene Huvel fârisül meydan
Ene Huves-saydu fiddevvar
Ene Hü-vel Gavsul Kutbuz-zaman
- 3- Ene Hüvel verdü fil agsân
Ve minni fâhat-ül-tıyyıbu vel ezhar

Ene Hüvel berku fil emzan
Ene Hüvel raadu vel emtar
Ene Hüvel berdü fil ekvan

- 4- Enne Hüveş-şemsü vel akmâr
Ehrakni li şevkun ve cezbir-rabbâni
Ve küntü hâyimun meczubun tahtettar
Ayibî alâ seyyüdül veliyyül Ceylâni
Ye'ti ileyna maa cümletel ahyar

KASİDE HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

- 1- Cenabı Pîr kasideye vâhidi vahdan olan Hakkı tevhidle başlıyor. Ta ki son gelen esrarı cem'iyeden fikirlere bir mütaleai münasebe hutur etmesin.
- 2- Sonra vuslatı Hakkın delili olan Cenabı Nebiye ih-dai selât ve tekrimat ediyor. Ve daha sonra kendi mazhariyeti kübrasına ta'dâda başlıyor. Ve diyor ki:

Ben o Esmeri Semeranım ki
Ben o dinar tâbii, yani altun sikke darbedenim.

Kümmeleyni kiramın (Büyük kâmillerin) akvalinde öyle cami'iyet var ki erbabı-zevk ve aşkı gaşyediyor.

Sikke basmak hakkı, sultanlarındır. Cenabı Pîr “ben sikke basarım” demekle saltanatı ehlûllaha nail olduğunu bildiriyor. Lâkin bastığı sikke altun olduğunu ilâve eyliyor. Altun rumuzu marifette (velâyet) rütbesine müsavidir. Şu halde Cenabı Pir desti reşadetinde veliler yetiştiğini beyan ediyor, demek olur.

Ben o meydanın kahramanıyım ki
Süknalara lerze veren arslanımdır.
Ben fidanlardaki gülüm
Rayihai tayyibe ve çiçekler benden peyda oldu.
Ben o sehap (bulut)'larda şule uran berkim
Ben o gök gürültüsü ve yağmurlarımdır.

Bu son beytiyle tevelliî celâl ile ba'del fena bilhak tecelli beka haletini ifham eyliyorlar.

“Ben ekvanda bedri tamım

Güneş ve aylar ben'im.”

Ferdiyet ve mertebê ferdaniyeti ve mürşidiyet ve rütbei ekmeliyeti, bedri tam halinde bir ay ile teşbihten sonra cem'ül cem menazilesiyledir. Hilâl ve bütün halâka mâlik kamerlerle güneşin de kendi vücudundan ibaret olduğunu buyuruyorlar.

Sonra rütbei naz ve aşktan keşifrâz eyliyor:

“Beni şevki Rabbani ve cebze yaktı.

Bendirim târesi altında hâyiman ve meczup oldum.

Eğer ahyarı kiram ile meclisi aşkımıza

Teşfik etmezse velî Geylâni'ye benden sitemler olsun.”

Hazreti Abdüsselâm efendimizin bütün güftarı aliyele-ri, hep böyle külfetsiz, câmi, lâtif ve gayet câzibedar ve aşkı senâdır.

Cenabı Pirin ulûvву keremine nihayet yoktur. Bu hakir de O peymânenin şevkiyle:

“Bana Abdüsselâm Esmer

İçirdi badei kevser

Ben oldum taş iken cevher

Ene Ubeyd Ali Muhammed” dedim.

Abdüsselâm, ervahı âliyenin; daveti-ehli dile en seri'ul icâbesi, en medetlisi, en lütufkârıdır.

Kaddesallahu sırrahül celî.

